

Ordning for utpeking av biskoper

Høringsnotat 16. desember 2016

Innholdsfortegnelse

Del 1: Bakgrunn	2
1.1 Historisk oversikt over utviklingen av ordningen	3
1.2 Gjeldende ordning for utpeking av biskoper	5
1.3 Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten	6
1.4 Ordningene i andre kirker	7
1.5 Rettslig grunnlag for utpeking av biskoper	9
Del 2: Aktuelle ordninger	9
2.1 Høringen om Veivalg for fremtidig kirkeordning	9
2.2 Ordning med en ren valgordning for biskoper	10
2.3a Ordning med tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan	12
2.3b Ordning med tilsetting i Kirkerådet – videreføring av gjeldende ordning	14
Del 3: Nærmere om elementer i de ulike ordningene	15
3.1 Nominasjon av biskop	15
3.2 Avstemningsprosedyre i nominasjonsorganet	16
3.3 Supplerende nominasjon eller rett til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater	17
3.4 Ønske om forflytning for tjenestegjørende biskoper	18
3.5 Biskopens rolle i nominasjonen	18
3.6 Stemmeberettigede ved rådgivende avstemning eller valg	19
3.7 Vekting av stemmer	22
3.8 Avstemning i den rådgivende avstemningen eller bispevalget	25
3.9 Uttalerett ved utpeking av biskoper	26
3.10 Spørsmål om åremål	27
3.11 Kandidater som trekker seg etter nominasjonen	30
3.12 Disiplinærspørsmål knyttet til biskopene	30
Del 4: Nominasjon og utpeking av preses	30
4.1 Bakgrunn	30
4.2 Gjeldende ordning	31

4.3 Vurdering.....	31
Del 5: Konsekvenser av ordningene	33
5.1 Konsekvenser for kjønn og likestilling.....	33
5.2 Økonomiske og administrative konsekvenser	34
Del 6: Forslag til regler	35
6.1 Om forslagene til regler for de ulike ordningene	35
6.2 Forslag til regler om nominasjon mv. ved valg av biskoper.....	35
6.3 Forslag til regler om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper – særskilt tilsettingsorgan	38
6.4 Forslag til regler om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper – Kirkerådet som tilsettingsorgan	41

Del 1: Bakgrunn

Kirkemøtet vedtok i 2007 at det anså en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke (sak KM 09/07). Da kirkelige organer fra 2012 selv fikk ansvar for å tilsette biskoper, ble de begrensninger som ligger i tjenestemannsloven anført som et hinder for å gå over til en ren valgordning. Dagens ordning vedtatt av Kirkemøtet er derfor en kombinasjon av en rådgivende avstemning og tilsetting i Kirkerådet. Samtidig som man vedtok nåværende ordning, ba Kirkemøtet om «en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes» (sak KM 10/12). Etter endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017 med tilhørende virksomhetsoverdragelse fra staten til rettssubjektet Den norske kirke, er biskopene ikke lenger embetsmenn eller tjenestemenn underlagt tjenestemannsloven. Kirkemøtet står derfor fritt til å fastsette regler om hvordan biskoper skal utpekes, innenfor de begrensningene som følger av alminnelig arbeidsrett og avtalemessige forhold.

Spørsmålet om ordning for utpeking av biskoper inngikk i *Veivalgsaken* på Kirkemøtet 2016 (sak KM 08/16). I høringsnotatet skisserte Kirkerådet fire alternative måter å utpeke biskoper på, enten 1) en videreføring av dagens ordning, eventuelt med små justeringer, 2) at dagens ordning for nominasjon og avstemningsprosedyre videreføres, men tilsettingen foretas av et eget organ for tilsetting av biskoper, 3) at det innføres en ren valgordning for biskoper eller 4) at bispestillinger lyses ut og besettes etter samme prosedyre som andre stillinger, uten en avstemningsprosedyre i forkant.

På bakgrunn av høringen la Kirkerådet opp til at Kirkemøtet skulle gi retning for det videre utredningsarbeidet ved å velge en ordning, enten en ordning med Kirkerådet som tilsettingsorgan, en ordning med et særskilt tilsettingsorgan eller ved at biskopene skulle velges. Kirkerådets flertall anbefalte at Kirkemøtet skulle gjøre vedtak om at «dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter biskoper etter en rådgivende avstemning bør videreføres. Kirkemøtet mener spørsmålet om åremål må utredes nærmere».

Kirkemøtet 2016 valgte ikke å ta stilling til hvilken ordning som burde velges, men vedtok enstemmig å be Kirkerådet utrede ordning for utpeking av biskoper videre og fremme saken for Kirkemøtet, jf. vedtakspunkt 3b) i sak KM 08/16.

Kirkerådet sender med dette ut et høringsnotat med ulike forslag til regelverk for utpeking av biskoper. Denne høringen skiller seg fra veivalghøringen ved at den vil be høringsinstansene ta stilling til både hvilken ordning de går inn for, og de mer detaljerte elementer i ordningene i de ulike regelforslagene.

I utformingen av en ordning for utpeking av biskoper bør en vurdere på hvilken måte en blant annet

- gir mulighet til bred nominasjon av kandidater
- kan sikre både bred demokratisk innflytelse og kvalifisert vurdering av kandidatene i prosessen
- kan ivareta hensynet til både bispedømmets ønsker og helhetskirkelige hensyn
- kan sikre en rimelig balanse mellom den vigslede tjeneste og valgte rådsmedlemmer («embete og råd»).

En bred nominasjon av kandidater innebærer blant annet muligheten til å sikre en bredde i det teologiske landskapet og ivareta en kjønnsbalanse.

1.1 Historisk oversikt over utviklingen av ordningen²

I katolsk tid var det vanlig at domkirkens prester, domkapitlet, valgte biskop som deretter ble stadfestet av paven. Ved reformasjonen i 1537 ble de første biskopene (superintendentene) beskikket av kongen. Kirkeordinansen (1537/1539) fastsatte at fire dertil utvalgte av kjøpstadsprestene i stiftet skulle velge biskop. Den valgte skulle deretter overhøres av nabobiskopen og til slutt få kongelig stadfestelse. Dette bød visstnok på praktiske problemer i Norge, hvor det var få kjøpsteder. I praksis ble heller ikke disse reglene fulgt. Overhøringen ble lagt til Universitetet i København, innvielsen til Sjællands biskop.³ Som regel besatte kongen bispestolene på egen hånd.

Kongeloven av 1665 gav kongen uinnskrenket myndighet over ”all Clericiet fra den høyeste till den Laweste”. Kong Christian Den Femtis Norske Lov av 1687 2-17-1 fastslår simpelthen at det i hvert stift skal være en superintendent som kongen beskikker og stadfester. Det hendte at det kom søknader til bispeembeter som kongen tok hensyn til, men som regel utpekte kongene selv bispekandidatene. Det hendte at de ba om uttalelser om bispekandidatene fra de teologiske professorer, men det var ikke fast prosedyre.

¹ Dette er prinsipper som fremgår av Kirkemøtets vedtak i sak KM 09/07 i 2007 og som Kirkerådet legger til grunn som premisser for saken.

² Dette avsnittet bygger på Kirkerådets utredning av ny ordning for utpeking av biskoper som ble behandlet av Kirkemøtet i 2007, jf. sak KM 09.1/07.

³ NL 2-17-2.

Også etter 1814 var det kongen som utnevnte biskoper (daværende Grl. § 21). Det kom inn en bestemmelse om at kongen skulle ha hørt "sit norske Statsraad". Det vanlige ble da at det ble søkt på embetene, og at kongen utnevnte etter regjeringens innstilling.

Ved kgl.res. av 16. februar 1841 ble det innført en ordning med rådgivende avstemning før bispeutnevnelser. Bakgrunnen for forslaget var at kirkestatsråden ønsket en mer kompetent vurdering av bispekandidatene. Landets proster fikk anledning til å foreslå tre kandidater til bispeembetet. Kirkestatsråden hadde innstilt på at sogneprestene og de residerende kapellaner i vedkommende stift skulle stemme. Kongen syntes dette ble for omfattende og begrenset ordningen slik at bare prostene fikk anledning til å stemme. Avstemningen var ikke bindende for kongen. Hans grunnlovfestede myndighet til å utnevne alle geistlige embetsmenn "etter å ha hørt sitt råd" besto ubeskåret. Men i og med at avstemningen erstattet søknadene, fikk geistligheten, d.v.s. prostene, stor innflytelse på hvem som kom i betraktning til bispeembeter. I tillegg hadde sittende biskoper anledning til å "melde seg" hvis de ønsket forflytning. Det endelige valg blant kandidatene lå fortsatt hos kongen. Ved bispeutnevnelser viste regjeringene og kongen på 1800-tallet stor respekt for det "kirkelige votum". I perioden 1842 til 1908 forekom bare én utnevnelse som ikke hadde rimelig støtte i datidens kirkelige votum.

Ved kgl.res. av 12. juli 1848 ble avstemningen utvidet til også å omfatte de teologiske professorene og biskopene. Motivet for at de teologiske professorene skulle delta i avstemningen var deres brede oversikt over det norske presteskaper og deres kjennskap til kandidatenes "videnskabelige Standpunkt". Biskopene var vanligvis kongens rådgivere i kirkelige saker, og hadde dessuten utstrakt kjennskap til geistligheten. De skulle uttale seg etter avstemningen blant prostene. I lov 15. juni 1882 om geistlighetens medvirkning ved utnevning av biskoper ble bestemmelsene samlet i en egen lov. Det nye i loven var at prester i selvstendig embete i bispedømmet også skulle avgi stemme.

Da menighetsråd ble opprettet ved lov 3. desember 1920 om menighetsråd og menighetsmøter, fikk også menighetsrådene anledning til å stemme i den rådgivende avstemning. Prestene skulle ikke delta i menighetsrådenes avstemning i dette tilfelle, siden de allerede hadde selvstendig stemmerett. I 1926 ble loven fra 1882 erstattet med en ny lov om utnevnelse av biskoper i Den norske kirke (av 19. mars 1926). Bestemmelsen i menighetsrådsloven ble da flyttet over i denne loven.

Da bispedømmerådene ble opprettet i 1933, ble det vedtatt en tilleggslov til loven av 1926, med bestemmelser om nominasjon ved bispedømmerådet. Bestemmelsene om nominasjon mv. ble senere tatt inn i lov 29. april 1953 om Den norske kirkes ordning (§§ 57–62).

Fra 1984 til 2012 ble også Kirkerådet hørt. Etter innføringen av ny kirkelov i 1997 fastsatte Kongen en forskrift 6. juni 1997 nr. 1054 om regler om nominasjon mv. ved utnevning av biskoper. Også andre grupper i vigslet kirkelig stilling har gradvis fått stemmerett (kateketer og diakoner i 1997 og kantorer i 2002).

Etter initiativ fra Kirkerådet fastsatte Kultur- og kirkedepartementet forskrift 30. juni 2004 nr. 1222 om prøveordning for nominasjon mv. ved utnevning av biskop som gjaldt for de tre nærmest påfølgende bispeutnevningene, i henholdsvis Oslo, Borg og Sør-Hålogaland.

1.2 Gjeldende ordning for utpeking av biskoper

Gjennom grunnlovsendringene 21. mai 2012 og tilhørende endringer i kirkeloven 8. juni 2012 ble Kongens myndighet til å utnevne biskoper avvirket, og Kirkerådet ble gitt myndighet til å tilsette biskoper etter forskrift om fremgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet. Kirkemøtet vedtok 17. april 2012 regler om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper.⁴

Gjeldene ordning går ut på følgende:

- Ved ledighet i en bispestilling i Den norske kirke skal Kirkerådet underrette vedkommende bispedømmeråd.
- Bispedømmerådet skal innen en fastsatt frist nominere fem personer som bispedømmerådet anser skikket til å bli tilsatt som biskop. Gyldig vedtak om nominasjon skal omfatte begge kjønn. De som nomineres må oppfylle kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest.
- Før bispedømmerådet skal gjøre vedtak om nominasjon skal det avholde et forberedende møte, og på det grunnlag gi kandidater som vurderes nominert anledning til å uttale seg om de ønsker å motta nominasjon.
- Nominasjonen foregår på den måten at de enkelte medlemmer, etter at rådslagningen har funnet sted, avgir stemme på tre kandidater. De fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Dersom det bare er avgitt stemme på til sammen tre eller fire kandidater, blir kun disse nominert. Dersom avstemningen ikke har ledet fram til gyldig vedtak, foretas ny rådslagning og ny avstemning.
- Vedtak kan ikke gjøres uten at samtlige av rådets medlemmer (eventuelt varamedlemmer) er til stede i møtet. Møtet holdes for lukkede dører. Rådslagningen er hemmelig.
- Nominasjonen, eventuelt vedtak om ikke å nominere, innføres i bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. De personer som blir nominert, nevnes i alfabetisk orden. Samtlige medlemmer underskriver protokollen hvorav en utskrift straks sendes Kirkerådet sammen med sentrale biografiske opplysninger om hver av de nominerte kandidatene.
- Kirkerådet gir deretter en frist for å stille kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Minst 100 stemmeberettigede fra kategoriene menighetsråd, prester og andre vigslede medarbeidere i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet, fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater. Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater.
- Det gjennomføres deretter en rådgivende avstemningsrunde⁵ hvor Kirkerådet sender underretning om hvem som er nominert til ulike kategorier stemmeberettigede. De stemmeberettigede oppfordres til innen en frist å gi stemme til de tre personer som de anser mest skikket til å bli tilsatt som biskop. Gyldig stemme må inneholde tre navn i prioritert rekkefølge.
- Følgende er stemmeberettiget:
 - a) menighetsrådene i vedkommende bispedømme,
 - b) prester i offentlig kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,

⁴ Regler 17. april 2012 nr. 722.

⁵ Gjeldende avstemningsordning er mer enn bare rådgivende, i og med at det kun er en av de tre kandidatene med høyest oppslutning i avslutningsrunden som kan bli tilsatt. For enkelhets skyld benyttes likevel betegnelsen rådgivende avstemning på dagens avstemningsprosedyre, fordi den i større grad er rådgivende enn en avgjørende avstemning.

- c) vigslede kateketer, diakoner og kantorer i offentlig kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,
 - d) prostene i de øvrige bispedømmer,
 - e) professorer i teologiske fag ved de teologiske fakultetene og ledere av praktisk-teologiske utdanninger ved Det praktisk-teologiske seminar (PTS), Det teologiske Menighetsfakultet, Misjonshøgskolen og Kirkelig utdanningscenter i nord (KUN).
Stemmeberettigede er de som er medlemmer av Den norske kirke.
- Avstemningen i menighetsrådet foregår ved vanlig flertallsvotering, der det først voteres over hvem som skal føres opp som nr. 1, dernest voteres over hvem som skal føres opp som nr. 2 og til sist voteres over hvem som skal føres opp som nr. 3. Stemmegivningen i menighetsrådet er hemmelig. Prester, kateketer, diakoner og kantorer som er stemmeberettiget, deltar ikke i stemmegivningen.
 - Kirkerådet foretar en opptelling av resultatet når fristen for innsending av stemmer er utløpt. I opptellingen vektet stemmene etter en formel vedtatt av Kirkemøtet, hvor stemmer fra menighetsrådene teller 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme teller 1/3 og nasjonale stemmer teller 1/3. Førstestemmer gis vektning lik 1, andrestemmer lik 2/3 og tredjestemmer lik 1/3. Kirkerådet offentliggjør deretter utfallet.
 - Kirkerådet skal deretter anmode det aktuelle bispedømmerådet og biskopene om å uttale seg om hvem av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer, de anser mest skikket til å bli tilsatt. Biskopene skal grunngi sin uttalelse.
 - Kirkerådet skal deretter tilsette en av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer.
 - Det er egne særregler for tilsetting av preses, jf. avsnitt 4.2.

1.3 Hovedtrekk ved Den norske kirkes forståelse av bispetjenesten⁶

I luthersk sammenheng er det vanskelig å hevde at den teologiske forståelse av bispetjenesten med nødvendighet skulle lede til en bestemt utpekingsmåte. Det kan likevel pekes på noen hensyn som det vil være rimelig å ivareta i en prosedyre for utpeking av biskoper.

Bispetjenesten slik den forstås i Den norske kirke i dag tar utgangspunkt i at den er en pastoral tjeneste med Ord og sakrament og med tilsynsfunksjonen som grunnleggende. Bispetjenesten har fire hovedelementer:

- tilsyn med menighetene
- ordinasjon og tilsyn med den vigslede tjeneste i menighetene
- å ivareta enheten i kirken
- gjennom sin pastorale tjeneste og sitt tilsyn er biskopen tradisjonsbærer og har læreansvar i kirken

Denne forståelsen av bispetjenesten kommer til uttrykk i dagens tjenesteordning for biskoper, og er utmyntet i notatet "Biskopenes og Bispemøtets plass i den kirkelige struktur" (sak BM 04/94 og sak KM 15/94, jf. også utredningen *Myndighetsrelasjoner i Den norske kirke. Utredning fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Kirkerådet, mai 2001*, s. 22–24). Denne forståelsen er også i samsvar med den samlede lutherske kirkefamilies forståelse av bispetjenesten slik den er uttrykt i uttalelsen *Episcopal Ministry within the Apostolicity of the*

⁶ Dette avsnittet bygger på Kirkerådets utredning som lå til grunn for Kirkemøtets behandling av saken om ordning for valg av biskop i 2007, jf. sak KM 09/07.

Church vedtatt av Det lutherske verdensforbunds rådsmøte i Lund i mars 2007 (særlig punktene 43–49).

Ut fra denne forståelse av bispetjenesten kan følgende hensyn anføres som nærliggende å ivareta ved utpeking av biskop:

- Ut fra biskopens tilsynsfunksjon er det rimelig å la menighetene og den vigslede tjeneste i menighetene i bispedømmet være involvert i prosessen med å utpeke biskop.
- Biskopen forvalter enheten i kirken. Det er derfor rimelig at helhetskirkelige hensyn ivaretas i prosessen og at organer med helhetskirkelig ansvar er involvert.
- Biskopen innehar læreansvar. Det er derfor rimelig at kompetansen til å ivareta dette ansvaret vektlegges i prosessen og at de øvrige biskoper som innehavere av læreansvaret er involvert.

1.4 Ordningene i andre kirker⁷

I andre lutherske kirker er det i dag vanlig å utpeke biskoper ved valg.⁸ Det er to hovedmodeller: En skandinavisk modell hvor biskopen velges av et valgkollegium bestående av prester og representanter for menighetene i bispedømmet der biskopen skal gjøre tjeneste; og en synodalvalg-modell utbredt i lutherske kirker i Tyskland og andre deler av verden, hvor biskopen velges av synodale organer på angjeldende nivå (regionalt, delstats- eller nasjonalt nivå).

Synodalvalg-modellen

Biskopen velges av synodale organer i de tyske lutherske landskirkene på regionalt nivå (kirchenkreis) og på delstatsnivå (landessynode/kirchensenat). Det samme er tilfelle i Den evangelisk-lutherske kirke i USA (ELCA), i Den evangelisk-lutherske kirke i Canada, i den evangeliske kirke i Østerrikes lutherske gren, i lutherske minoritetskirker i Europa og i store lutherske kirker i andre deler av verden som den gassisk-lutherske kirke, Mekane Jesus-kirken i Etiopia og Den evangeliske kirke av luthersk bekjennelse i Brasil. Den evangelisk-lutherske frikirke i Norge har også en ordning hvor synodeformannen med tilsvarende oppgaver som en biskop eller kirkepresident, velges av synodemøtet.

Den skandinaviske modellen

I de store folkekirkene i Skandinavia (utenom Norge) er det også innført valgordninger, men valgene skjer ikke i synodale organer. Valgene skjer i stiftet enten med et likt antall leke og geistlige stemmeberettigede (Sverige, Finland og Island) eller et større antall leke enn geistlige (Danmark).

I *Sverige* nomineres kandidatene ved et prøvevalg (nomineringsvalg).⁹ De som får mer enn 5 prosent av stemmene blir med videre til i selve bispevalget, så sant de godkjennes for bispevigsel. Ved valget velges den kandidat som får mer enn halvparten av stemmene. Om nødvendig avholdes to valgoganger. Stemmeberettigede ved bispevalg er ansatte prester i

⁷ Dette avsnittet bygger på Kirkerådets utredning i forkant av Kirkemøtets behandling av ordning for valg av biskoper i 2007, jf. sak KM 09/07.

⁸ Se f.eks. Norman Doe (2013), *Christian Law*, side 105.

⁹ Ordningen er regulert i Kyrkoordningen til Svenska kyrkan 8. kap §§ 7–12.

stiftet, et like stort antall leke elektorer fra hvert pastorat som det er prester, samt medlemmene av domkapitlet og stiftsstyret. Forholdet mellom geistlige og leke elektorer er dermed tilnærmet 50-50. Det er egne regler for valg av erkebiskop. Det er blitt vanlig med en offentlig utspørring av kandidatene forut for valget. Før år 2000 utnevnte regjeringen 1 av de 3 som hadde fått flest stemmer i kirkelig avstemning.

Den *finske* ordningen ligner den svenske. I stedet for prøvevalg er det her innført kandidatnominering. En valgmannsforening bestående av minst ti stemmeberettigede kan foreslå en bispekandidat. Stemmeberettigede er prester og lektorer i stiftet og like mange leke. Den som får over 50 prosent av stemmene er valgt, om nødvendig etter to valgoganger.

I *Danmark* nomineres kandidater av minst 75 og maksimum 150 stemmeberettigede som forslagsstillere. Stemmeberettigede er alle stiftets menighetsrådsmedlemmer og prester, dessuten representanter for valgmenigheter i stiftet og deres prester. Det er dermed langt flere leke enn geistlige elektorer her. Kirkeministeren innstiller den som har fått minst 50 prosent av stemmene til kongelig utnevning, om nødvendig etter to valgoganger.¹⁰ Danmark har hatt en bispevalgliknende ordning siden 1922.

Også *Island* har nå bispevalg. Landets prester, diakoner, lærerne ved Det teologiske fakultet, de leke medlemmer i Kirketinget og representanter for menighetene kan stemme ved bispevalget. Biskopen skal velges ved kvalifisert flertall (over 50 prosent av avgitte stemmer), om nødvendig etter flere valgoganger. Ved stemmelikhet ved en siste valgogang, avgjøres valget ved loddtrekning. Biskopen ble tidligere utnevnt av presidenten.

Den engelske kirke

Den engelske kirke er en anglikansk kirke og skiller seg derfor noe fra ordningene til lutherske kirker. Den engelske kirkes ordning for utpeking av biskoper tas likevel med her fordi denne – i likhet med den norske ordningen – har utviklet seg innenfor rammen av en statskirkeordning. I Den engelske kirke gir en særskilt kirkelig nominasjonskommisjon, Crown Nominations Commission, en anbefaling på to kandidater i prioritert rekkefølge. Nominasjonskommisjonen består av erkebiskopene av Canterbury og York, tre leke representanter fra Generalsynoden, tre presterepresentanter fra Generalsynoden og seks medlemmer oppnevnt fra bispedømmet. I tillegg er statsministerens sekretær for utnevninger og erkebiskopenes sekretær for utnevninger medlemmer av kommisjonen uten stemmerett.¹¹ Anbefalingen sendes til statsministeren. Det er krav om 2/3 flertall i kommisjonen for en kandidat for å fremme anbefalingen til statsministeren.¹² Statsministeren fremmer den øverst prioriterte kandidaten til Dronningen.¹³ Dronningen nominerer deretter formelt denne kandidaten og ber domkapitlet (i dag the College of Canons) om formelt å velge kandidaten. Domkapitlet har rett, men også plikt til å velge kandidaten Dronningen nominerer. Det innebærer at biskoper også i den anglikanske kirketradisjonen formelt sett blir valgt. Etter

¹⁰ Se den danske lov 6. juni 2007 om udnævnelse af biskopper og om stiftsbåndsløsning og bekendtgørelse 26. mars 2007 om bispevalg.

¹¹ Standing Orders of the General Synod of the Church of England, 2015, 137.

¹² Standing Orders of the General Synod of the Church of England, 2015, 141.

¹³ Den britiske statsministeren har siden 2007 instituert en sedvane om at hun kun fremmer ett navn for Dronningen. Se *Governance of Britain*, Green Paper to Parliament, July 2007, pkt. 63.

valget vil deretter erkebiskopen i vedkommende provins stadfeste valget. Det er egne regler for utpeking av erkebiskoper.

1.5 Rettslig grunnlag for utpeking av biskoper

Kirkelovens bestemmelse om at Kirkerådet tilsetter biskoper etter forskrift om fremgangsmåten fastsatt av Kirkemøtet er vedtatt opphevet fra 1. januar 2017.¹⁴ Det vil etter dette være opp til Kirkemøtet å fastsette regler om hvordan biskoper skal utpekes. Kirkemøtet vil kunne organisere utøvelse av arbeidsgiveransvaret overfor biskopene på et friere grunnlag enn tidligere, innenfor de begrensningene som følger av alminnelig arbeidsrett og avtalemessige forhold, jf. Prop. 55 L (2015–2016) side 31 og 57.

Del 2: Aktuelle ordninger

2.1 Høringen om Veivalg for fremtidig kirkeordning

Som en oppfølging av Kirkemøtets vedtak om «en fullstendig gjennomgang av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper, der også alternativer for utpeking av biskoper vurderes» (KM 10/12), sendte Kirkerådet våren 2015 spørsmålet om utpeking av biskoper som en del av høringen om *Veivalg for fremtidig kirkeordning*.

I høringsnotatet skisserte Kirkerådet fire alternative måter å utpeke biskoper på:

- Dagens ordning videreføres, eventuelt med små justeringer.
- Dagens ordning for nominasjon og rådgivende avstemning videreføres, men tilsettingen foretas av et eget organ for tilsetting av biskoper (jf. BM 3/14).
- Det innføres en ren valgordning for biskoper, der den som vinner valget blir biskop (jf. KM 09/07). I likhet med de to første ordningene forutsetter dette en nominasjonsordning.
- Bispestillinger lyses ut og besettes etter samme prosedyrer som andre stillinger, uten noen rådgivende avstemning.

Høringsinstansene fikk spørsmål om hvordan utpeking av biskoper bør skje i en fremtidig kirkeordning. Kirkerådet mottok 815 høringssvar, hvorav 623 høringsinstanser uttalte seg i spørsmålet om ordning for utpeking av biskoper.

På bakgrunn av *Veivalghøringen* ga Kirkerådet i saksdokumentet til Kirkemøtet uttrykk for at det anså det som mest aktuelt enten å videreføre dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter biskopene etter en rådgivende avstemning, eller at det etableres en ren valgordning for

¹⁴ Regelverk som er gitt med hjemmel i denne bestemmelsen vil fortsatt gjelde så langt reglene også kunne vært gitt etter endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017. Gjennom endringene i kirkeloven vil Kirkemøtet etter § 31 ha myndighet til å fastsette tjenesteordning og gi nærmere regler om vilkår mv. for prester, proster og biskoper, i tillegg til at Kirkemøtet etter § 24 fjerde ledd vil ha myndighet til å treffe avgjørelser og opptre på vegne av rettssubjektet Den norske kirke når det ikke er fastsatt i eller i medhold av lov at myndigheten er lagt til et annet organ. Regler om fremgangsmåten ved nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper kunne derfor også vært gitt etter endringene i kirkeloven. Det innebærer at regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper fortsatt vil gjelde med et nytt hjemmelsgrunnlag, inntil Kirkemøtet velger å endre regelverket gjennom denne saken.

biskopene. Det ble ansett som mindre aktuelt med et særskilt tilsettingsorgan for biskoper. En ordning hvor bispestillinger lyses ut og besettes etter samme prosedyre som andre stillinger, uten rådgivende avstemning, fikk liten støtte i høringen (35 av de 623 høringsinstansene som uttalte seg til spørsmålet). Kirkerådet har derfor valgt ikke å gå videre med dette som et alternativ.

I det følgende presenteres først en ordning med rent valg av biskoper (2.2), ettersom det anses som det mest radikale alternativet. Deretter presenteres to ordninger hvor biskoper tilsettes etter en avstemningsrunde, henholdsvis av et særskilt tilsettingsorgan (2.3a) eller av Kirkerådet (2.3b).

2.2 Ordning med en ren valgordning for biskoper

Kirkemøtet i 2007 anså altså en valgordning som den mest tjenlige fremgangsmåte for å utpeke biskoper i Den norske kirke. Kirkemøtekomiteen anbefalte i sak KM 09/07 en ordning som inneholder følgende elementer:

- Bispedømmerådet som nominasjonsorgan videreføres.
- Nominasjonsorganet nominerer fem – sju kandidater. Avstemningen kan skje ved at medlemmene i nominasjonsorganet stemmer på tre kandidater og at de tre – fem som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Deretter kan det voteres over kandidater til ytterligere to plasser, plass for plass.
- Det skal nomineres kandidater av begge kjønn.
- Etter nominasjonen åpnes det for å stille alternative kandidater. 30 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier kan gå sammen om å stille kandidater (områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti).
- Kandidatene presenteres slik at de stemmeberettigede får best mulig kjennskap til dem.
- I avstemningen er det bare tillatt å stemme på kandidater som er nominert av nominasjonsorganet eller gjennom supplerende nominasjon.
- Følgende grupper gis stemmerett:
 - o Menighetsråd i vedkommende bispedømme
 - o Prester i ordnet kirkelig stilling¹⁵ i vedkommende bispedømme
 - o Vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme
 - o Ev. valgt ungdomsråd i vedkommende bispedømme
 - o Kirkemøtets medlemmer, samt prestenes varamedlemmer
 - o Representantene fra de tre teologiske fakulteter med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet
 - o Representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet
 - o Ved bispevalg i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar og Oslo bispedømmer gis Samisk kirkeråd stemmerett.
 - o Menighetsrådene i Døves prosti avgir stemme ved valg av biskop i Oslo.

¹⁵ Kirkemøtekomiteen foreslo betegnelsen «offentlig kirkelig stilling» (KM 09/07). På grunn av at prester fra 1. januar 2017 vil være ansatt i rettssubjektet Den norske kirke, har Kirkemøtet gått over til formuleringen ordnet kirkelig stilling, jf. saksorienteringen til sak KM 04/08, fotnote 111, side 130.

- Proster utenfor bispedømmet, teologiske professorer og lederne av praktikum gis ikke stemmerett. Stemmeretten legges til demokratisk valgte organer fremfor personer som hadde stemmerett i kraft av å være Kongens rådgivere i kirkesaker.
- Stemmene vektes.
- De stemmeberettigede avgir stemme kun på én kandidat.
- En kandidat som oppnår samlet stemmeandel etter vekting over 50 prosent vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel etter vekting videre til 2. valgomgang.

Når resultatet av valget foreligger, vil det være nødvendig at et kirkelig organ stadfester valget og inngår skriftlig arbeidsavtale med biskopen, jf. arbeidsmiljølovens krav om skriftlig arbeidsavtale i § 14-5. Det foreslås at dette er Kirkerådet.

I *Veivalghøringen* fra 2015 gikk 160 menighetsråd og fellestråd inn for en ren valgordning for biskoper.¹⁶ Det utgjør 28 prosent av de menighetsrådene og fellestrådene som uttalte seg i spørsmålet.

Oslo biskop, Oslo bispedømmeråd, Stavanger bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Tunsberg biskop og bispedømmeråd, Bjørgvin bispedømmeråd gikk prinsipielt inn for en ren valgordning. Det samme gjorde *Det teologiske Menighetsfakultet* og *Presteforeningen*. *Det teologiske Menighetsfakultet* uttalte:

«MF støtter flertallsvurderingen i Kirkerådet (A), om at det innføres en ren valgordning for biskoper (...). En ren valgordning slik vi kjenner fra våre naboland, med mulighet for to valgomganger, tenker vi vil være en tjenlig ordning. En opplagt fordel med en slik ordning er at saken blir endelig avgjort ved opptelling. En slik ordning vil sikre at den som blir biskop har minst 50 % oppslutning, noe som ikke er tilfelle i dagens system. Ved ev innføring av ren valgordning må man gjennomgå hvem som skal ha stemmerett og hvordan prosedyren skal være.»

Et argument for en ordning med en valgordning for biskoper i større grad enn i dag vil kunne sikre biskopenes relativt selvstendige rolle i kirkeordningen. En slik ordning vil være bedre i samsvar med ordninger for utpeking av biskoper i lutherske nabokirker.

Ved å sette et krav om at den som blir valgt må ha støtte fra minst 50 prosent av stemmene, vil en kunne sikre at de valgte biskopene har bred tillit og støtte i kirken. Samtidig vil det være lite sannsynlig at en kandidat oppnår en så høy prosent i første valgomgang/førstepreferanser, noe som innebærer at det kun i andre valgomgang/andrepreferanser vil være aktuelt å si at vedkommende har en så stor oppslutning bak seg.

Et argument imot en valgordning vil være at det er usikkert om en slik valgordning vil kunne ivareta helhetskirkelige hensyn, blant annet hensynet til den samlede sammensetningen i

¹⁶ For ordens skyld presiseres det at det er høringsinstansenes flertall som gjengis i oppsummeringen av høringen, selv om det kan ha vært et mindretall i organet som gikk inn for en annen løsning.

bispekollegiet. En slik ordning svekker også Kirkerådets mulighet til å utøve en helhetlig kirkeledelse hvor ansvaret for tilsetting av biskoper, ikke er lagt til dette rådet.

Kravet om at biskopen må ha minst 50 prosent av stemmene for å bli valgt vil kunne medføre behov for to valgoganger, avhengig av hvilken valgordning som blir valgt. Se avsnitt 3.9 for en nærmere redegjørelse om alternative valgordninger ved bispevalg.

2.3a Ordning med tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan

Utredningen til Kirke/stat-utvalget anbefalte at det ble opprettet et særskilt tilsettingsorgan som tilsetter biskoper etter en rådgivende avstemning (*Samme kirke – ny ordning* side 143). Utvalgets forslag var at organet burde bestå dels av faste representanter oppnevnt av Kirkemøtet og dels av representanter som blir oppnevnt av bispedømmerådet i det aktuelle bispedømmet. Representantene oppnevnt av Kirkemøtet skulle ha et flertall i tilsettingsorganet, med en representant mer enn bispedømmerådets representanter.

I Veivalghøringen fra 2015 gikk Preses i Bispemøtet, Nord-Hålogaland biskop, Nidaros bispedømmeråd, Nidaros biskop, Møre biskop, Hamar biskop, Borg biskop, Hamar bispedømmeråd og Bjørgvin biskop inn for et eget særskilt tilsettingsorgan for biskoper. Flertallet i Bispemøtet gikk også inn for en ordning med et eget tilsettingsorgan for biskoper. Det samme gjorde Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo og Norsk kvinnelig teologforening.

I tillegg gikk 50 menighetsråd og fellesråd inn for en ordning med et særskilt tilsettingsorgan for biskoper. Det utgjør 7 prosent av de menighetsråd og fellesråd som uttalte seg i spørsmålet.

Et argument for et eget særskilt tilsettingsorgan vil være at det i likhet med en valgordning i større grad vil kunne bidra til å ivareta biskopenes selvstendige rolle i strukturen, ved at biskopene ikke tilsettes av Kirkerådet.

Ordningen vil bidra til en myndighetsfordeling mellom organer på nasjonalt nivå, slik at en unngår en myndighetskonsentrasjon på ett organ. På den annen side vil det innebære en oppdeling av det kirkelige lederansvaret på nasjonalt nivå, ved at viktige ledelsesoppgaver fordeles på ulike organer. Kirkerådet sitt helhetlige kirkeledelsesansvar på nasjonalt nivå i Den norske kirke svekkes sammenlignet med i dag, dersom en viktig oppgave som utpeking av biskoper blir lagt til et annet organ.

Et argument imot en slik ordning er at det vil medføre etablering av et tilsettingsråd som ytterligere et organ i strukturen. Ordningen fikk dessuten liten oppslutning i *Veivalghøringen*.

Tilsettingsorganets mandat og oppgaver ville være spisset og begrenset. Normalt vil det kunne få en til to tilsettinger i året. Det innebærer at det et ikke ville være krav til samme type kompetanse for medlemmene av dette tilsettingsorganet, som det vil være ved valg av medlemmer til Kirkerådet. Det kan for eksempel rekrutteres personer med kvalifikasjoner innen personalpolitikk, rekruttering eller teologisk kompetanse på doktorgradsnivå. Samtidig vil sannsynligvis valget av de nasjonalkirkelige representantene kunne innebære samme type

konkurransen på Kirkemøtet som ved valg av Kirkerådets medlemmer. Ordningen vil innebære at biskopenes tilsetting blir forankret i demokratisk valgte organer, henholdsvis Kirkemøtet og bispedømmerådet.

En ordning med et særskilt tilsettingsorgan er ikke vanlig i andre kirker det er naturlig å sammenligne Den norske kirke med. *Den engelske kirkes* nominasjonskommisjon ligner til en viss grad på en ordning med et særskilt tilsettingsorgan. *Svenska kyrkan*, som utpeker biskoper ved bispevalg, har en egen ansvarsnemnd för biskopar som kontrollerer kvalifikasjonskrav for bispekandidater og behandler klager rettet mot biskoper, noe som viser at andre kirker kan velge å legge vekt på myndighetsfordeling mellom organer på nasjonalt nivå.

For øvrig legges det til grunn at prosedyrer for nominasjon, rådgivende avstemning mv. i dette alternativet i det store og hele følger tilsvarende prosedyrer som en ordning med tilsetting i Kirkerådet.

Mandat og sammensetning

Dersom en går inn for en slik ordning må en ta stilling til tilsettingsorganets mandat og sammensetning. En mulighet er at tilsettingsorganet kan bestå av preses i Bispemøtet (leder), tre representanter valgt av og blant Kirkemøtets medlemmer og tre representanter valgt av og blant vedkommende bispedømmeråds medlemmer. Ved tilsetting av preses kan det vurderes om visepreses eller lederen av Kirkerådet trer inn i preses sitt sted som leder av tilsettingsorganet.

En annen mulighet er at tilsettingsorganet kan bestå av fem medlemmer, preses i Bispemøtet (leder), to faste medlemmer valgt av og blant Kirkemøtet og to valgt av og blant bispedømmerådet i det aktuelle bispedømmet for den enkelte tilsettingsprosess. En fordel med en slik ordning er at antallet medlemmer i tilsettingsorganet reduseres, noe som åpner for mer effektive og inngående drøftelser om hvilke kandidater som er best egnet som biskoper.

Ved en etablering av et slikt tilsettingsorgan bør det regelfestes at Kirkemøtet og bispedømmerådet må tilstrebe en kjønnsbalanse i deres valg av medlemmer til tilsettingsorganet.

For å ivareta biskopenes uavhengighet, bør det vurderes om det bør regelfestes at Kirkerådets medlemmer er utelukket fra å bli valgt til tilsettingsorganet. Dersom Kirkemøtet for eksempel velger Kirkerådets leder og nestleder som Kirkemøtets representanter i tilsettingsorganet, vil etableringen av et særskilt tilsettingsorgan ikke medføre at biskopenes uavhengighet blir styrket i særlig større grad enn ved en tilsetting i Kirkerådet.

Uavhengig av hvilken sammensetning en eventuelt legger til grunn, bør balansen mellom den vigslede tjeneste med Ord og sakrament og valgte representanter som representerer det alminnelige prestedømme («embete og råd») ivaretas i sammensetningen av organet. Dette kan for eksempel ivaretas ved at preses har fast plass i tilsettingsorganet.

Det kan også vurderes hvor lang tid tilsettingsorganet skal velges for. En mulighet er å la organet velges i første møte i Kirkemøtets valgperiode for en periode på fire år. Alternativt kan en lengre periode på seks eller åtte år vurderes, med hensikt å sikre at organet kan ha et langsiktig og helhetlig perspektiv på utpeking av biskoper.

2.3b Ordning med tilsetting i Kirkerådet – videreføring av gjeldende ordning

Den gjeldende ordningen for utpeking av biskoper har til nå vært benyttet ved tilsetting av fem biskoper, ved tilsetting av biskopene i Agder og Telemark, Tunsberg, Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland og Stavanger. Ordningen bygger videre på reglene som gjaldt for utnevning av biskoper av Kongen i kirkelig statsråd med noen endringer.

Kirkerådet behandlet i møte 14.–15. mars 2013 en evaluering av prosessen for tilsetting av biskop i Agder og Telemark bispedømme (sak KR 14/13), hvorpå Kirkerådet i møte 26.–27. september 2013 vedtok noen endringer i de administrative rutinene for prosessen (sak KR 31/13). Tilbakemeldinger fra denne evalueringen er søkt innarbeidet under de enkelte problemstillinger i dette høringsnotatet.

I *Veivalghøringen* som ble gjennomført i 2015 gikk 315 menighetsråd og fellestråd inn for at dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter etter en rådgivende avstemning bør videreføres. Det utgjør 55 prosent av de menighetsrådene og fellestrådene som uttalte seg i spørsmålet. *Agder og Telemark biskop, Agder og Telemark bispedømmeråd, Borg bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd og Nord-Hålogaland bispedømmeråd* gikk i hovedsak inn for å videreføre dagens ordning. Det samme gjorde *KA og Misjonshøgskolen*.

Dagens ordning hvor Kirkerådet tilsetter biskoper etter en rådgivende avstemning kombinerer ulike hensyn. På den ene siden gir ordningen innflytelse til ulike grupper stemmeberettigede både i bispedømmet og på nasjonalt nivå. På den andre siden gir ordningen anledning til at Kirkerådet kan foreta en kvalifisert vurdering og vektlegging av helhetlige hensyn i sammensetning av bispekollegiet. Ordningen innebærer at biskopenes tilsetting blir forankret i et organ for det kirkelige demokratiet.

Denne ordningen understreker Kirkerådets helhetlige ansvar for ledelsen av kirken på nasjonalt nivå. Kirkerådet har de senere råd blitt tydeliggjort som en form for styre på nasjonalt nivå for Den norske kirke, blant annet gjennom lovendringene fra 1. januar 2017. I andre organisasjoner er det vanlig at et styre har et helhetlig ansvar som også innebærer muligheten til å tilsette ledere. Fordi Kirkerådet leder kirkens arbeid på nasjonalt nivå, er det et slikt perspektiv naturlig at Kirkerådet foretar en helhetlig vurdering av kandidatene ut fra kirkens behov.

Et argument imot en slik ordning er at biskopenes selvstendige rolle i strukturen kan svekkes. Til dette kan det anføres at biskopens selvstendige rolle kan ivaretas på andre måter enn gjennom en tilsettingsprosessen, for eksempel gjennom bestemmelser om at det er Den norske kirkes klagenemnd, og ikke Kirkerådet, som treffer vedtak om oppsigelse, suspensjon og avskjed av biskop.¹⁷

¹⁷ Slik det i dag er gjort i regler 12. april 2016 for Den norske kirkes klagenemnd § 2 bokstav c).

En ordning med tilsetning i Kirkerådet eller et tilsvarende organ er ikke vanlig i andre kirker det er naturlig å sammenligne oss med, jf. oversikten over ordninger i andre kirker i avsnitt 1.4.

Del 3: Nærmere om elementer i de ulike ordningene

3.1 Nominasjon av biskop

På bakgrunn av tilbakemeldingene fra *Veivalghøringen* anses alternativet med utlysning og tilsetning i tråd med normale tilsettingsprosedyrer ikke som en aktuell ordning for utpeking av biskoper. Uavhengig av om det blir en rådgivende avstemning eller et rent bispevalg vil det derfor være behov for et nominasjonsorgan eller en annen nominasjonsordning. Nominasjonsordningen bør også muliggjøre at nominasjonen ivaretar en kjønnsbalanse og en bredde i det teologiske landskapet.

Videreføring av dagens nominasjonsordning

Bispedømmerådet har en lang tradisjon som nominasjonsorgan for nominering av bispekandidater, jf. den historiske oversikten i avsnitt 1.1. En videreføring av dagens ordning vil innebære at det er det aktuelle bispedømmet som står i førerretet for å fremme kandidater. Med bispedømmerådet som nominasjonsorgan vil en normalt kunne ivareta en kjønnsbalanse¹⁸ samt en bredde i det teologiske landskapet i *nominasjonsorganet*, noe som kan være med å sikre at et helhetlig kirkelig perspektiv ivaretas gjennom prosessen.

Dersom denne ordningen videreføres, bør den kombineres med muligheten for å nominere eller stemme på supplerende kandidater, jf. avsnitt 3.5 om supplerende nominasjon mv.

Nominasjonsorgan som består av bispedømmerådet utvidet med nasjonale representanter

Dersom en går inn for en bispevalgordning, vil avstemningen avgjøre valget. Begrunnede uttalelser fra biskopene og uttalelse fra bispedømmerådet har vært et element av en kvalifisert vurdering av kandidatene, noe som i gjeldende ordning har kommet etter den rådgivende avstemningen.

Det er et spørsmål om hvorvidt de helhetskirkelige og kvalifiserte vurderingene av kandidatene vil kunne svekkes ved bispevalg. I den grad kvalifiserte vurderinger av kandidater kan gjøres, må det derfor skje i forkant av valget. I så fall er det et spørsmål om representanter fra nasjonalt nivå bør være representert i nominasjonsorganet. Et nominasjonsorgan med nasjonale representanter vil for eksempel kunne bestå av

¹⁸ Regler 8. april 2014 nr. 1370 om valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet inneholder bestemmelser med krav om at begge kjønn skal være representert på kandidatlisten med minst 40 prosent, jf. §§ 2-6 sjette ledd og 2-7 annet ledd bokstav f).

bispedømmerådets medlemmer samt tre medlemmer av Kirkerådet, to leke og en geistlig.¹⁹ Et slikt alternativ er mest aktuelt dersom det innføres en ren valgordning eller tilsetning i et særskilt tilsettingsorgan for biskoper, ettersom Kirkerådets medlemmer sin innflytelse i prosessen vil være ivaretatt når Kirkerådet er tilsettingsorgan.

Nominasjon bare ved grupper av stemmeberettigede, uten eget nominasjonsorgan

Dette er ordningen i Danmark og Finland. I Danmark skjer nominasjon ved at 75-150 stemmeberettigede kan stille en kandidat, som må være forespurt og villig, og oppfylle de formelle krav for å kunne bli biskop. I Finland kan ti stemmeberettigede danne en valgmannsforening og fremme en kandidat. Ordning for supplerende nominasjon vil kunne være malen for en slik ordning i Norge.

I en slik ordning vil ikke et organ sammensatt av relativt få representanter kunne legge føringer for utvalget av kandidater. Det vil kunne betraktes som en fordel fra demokratisk synsvinkel. Det er imidlertid ikke uvanlig i organisasjonslivet at kandidater fremskaffes ved hjelp av en nominasjonskomité. Med bispedømmerådet som nominasjonsorgan, alternativt et nominasjonsorgan bestående av bispedømmerådet utvidet med nasjonale representanter, har samtidig nominasjonskomiteen en klar demokratisk forankring i kraft av at det er et valgt organ. Svakheten ved nominasjon uten nominasjonsorgan er at den ikke sikrer en kvalifisert vurdering av kandidater like godt som nominasjon ved et eget nominasjonsorgan. Kjønnbalanse i nominasjonen blir også vanskeligere å ivareta.

3.2 Avstemningsprosedyre i nominasjonsorganet

Etter gjeldende regler skal voteringen i bispedømmerådet foregå ved at de enkelte medlemmer avgir stemme på tre kandidater. De fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert.

Erfaringer fra gjennomføring av avstemningsprosedyren har vist at det er en risiko for at dagens avstemningsprosedyre vil kunne medføre mindre bredde i nominasjonen enn rådet som helhet egentlig ønsker. Siden bispedømmerådsmedlemmene bare har tre stemmer hver, og det skal nomineres inntil fem kandidater etter gjeldende ordning, kan det også oppstå en situasjon hvor medlemmene regner med at alle andre kommer til å stemme på en forhåndsfavoritt som har vært fremhevet under rådslagningen. Hvis alle medlemmene tenker slik risikerer man at vedkommende kandidat likevel ikke blir nominert. Videre kan nominasjonen kan ende opp med færre enn fem kandidater, men ikke færre enn tre. Det gjør at en med denne prosedyren kan komme ut med en smalere kandidatliste enn intendert.

En fordel ved dagens avstemningsprosedyre er at et mindretall i nominasjonsorganet vil ha anledning til å påvirke hvem som blir nominert. En alternativ prosedyre med flertallsvotering over hver enkelt plass vil kunne medføre at det er flertallet i bispedømmerådet som alene rår over utfallet av nominasjonen, mens et mindretall vil risikere ikke å kunne få nominert sine kandidater.

¹⁹ Kirkerådet foreslo dette i 2007, men kirkemøtekomiteen valgte å anbefale en videreføring av bispedømmerådet som nominasjonsorgan.

Et alternativ som ble foreslått av kirkemøtekomiteen i 2007 er at avstemningen skjer ved at medlemmene i nominasjonsorganet stemmer på tre kandidater og at de tre til fem som får flest stemmer ved denne avstemningsrunden nomineres. Deretter kan det voteres over kandidater til ytterligere to plasser, plass for plass. Det vil innebære at nominasjonsorganet skal nominere mellom fem og sju kandidater. Eventuelle kandidater fra en supplerende nominasjonsrunde vil komme i tillegg.

I forlengelsen av dette kan det reises et spørsmål om hvor mange kandidater det bør være i en nominasjonsprosess. Kirkerådet foreslo at det skulle nomineres fem til sju kandidater i 2012, men Kirkemøtet valgte å sette antallet fra tre til fem. Kirkemøtekomiteen begrunnet dette med erfaringer fra tidligere nominasjoner (sak KM 10/12). Prosessen med nominasjon, avstemning og tilsetting av biskoper kan være en påkjønning for de som er nominerte. Hensynet til et bredt og godt kandidatgrunnlag bør derfor avveies mot hvor mange det er nødvendig å la gjennomgå prosessen som nominert. Uavhengig av hvor mange kandidater det er, er det som kjent kun én som til slutt vil bli utpekt til biskop.

En annen mulighet er å fastsette en prosedyre med preferansevalg i nominasjonsorganet. Det innebærer at det enkelte medlem i nominasjonsorganet rangerer kandidatene i den rekkefølgen hun eller han ønsker at de skal velges. Både medlemmenes første-, andre-, tredje-, fjerde- og femtepreferanse kan spille en rolle i det endelige valgoppgjøret. Ordningen er lett for medlemmene som avgir stemme, men har en komplisert opptelling. Preferansevalg har den fordel at mindretall blir representert i nominasjonen på en god måte.

Uavhengig av avstemningsprosedyren presiseres det at det bør være en uregelfestet adgang til å gjennomføre en prøvevotering før avstemningen i nominasjonsorganet.

3.3 Supplerende nominasjon eller rett til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater

Et av de nye elementene fra ordningen som ble vedtatt i 2012 var muligheten for å fremme alternative kandidater gjennom supplerende nominasjon. Før 2012 var nominasjonen av kandidater ikke bindende for de stemmeberettigede.²⁰ De hadde anledning til å stemme på andre kvalifiserte kandidater, inkludert biskoper i embete. Ordningen med supplerende nominasjon innebærer at det kun er anledning til å stemme på kandidater som er nominert av nominasjonsorganet eller ved supplerende nominasjon. Minst 100 stemmeberettigede fra kategoriene menighetsrådsmedlemmer, prester og/eller andre vigslede i vedkommende bispedømme, fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater. Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater. Alternative kandidater må være forespurt og villige til å bli nominert.

I både Tunsberg og Sør-Hålogaland bispedømmer ble det fremmet en tilleggs kandidat gjennom supplerende nominasjon, slik at det totalt ble seks kandidater.

Prosessen med nominasjon og tilsetting av biskoper tar lang tid og kan være en belastning for kandidatene. Ordningen med supplerende nominasjon forutsetter at de stemmeberettigede får anslagsvis tre uker på seg til å fremme tilleggs kandidater, slik at prosessen forlenges med tre

²⁰ Med unntak av utnevningene som skjedde etter prøveordningen av 2004.

uker. Det kan vurderes om retten til å avgi stemme på ikke-nominerte kandidater bør gjeninnføres, for å redusere tiden prosessen tar.

På den annen side legger ordningen med supplerende nominasjon til rette for en bred involvering og åpen prosess som gir rom for engasjement. Den kan også sikre et demokratisk korrektiv i tilfeller hvor bispedømmerådet i sin nominasjon har utelatt klare kandidater eller ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til vesentlige strømninger blant de stemmeberettigede. Ordningen innebærer videre at kandidater det avgis stemme på har blitt forespurt og sagt seg villig til å bli fremmet som bispekandidat. Lengden på prosessen er dessuten redusert forholdsvis mye etter at Kirkerådet fikk tilsettingsmyndigheten, sammenlignet med den gang Kongen i kirkelig statsråd utnevnte biskoper.

Antallet stemmeberettigede som må stå bak en supplerende kandidat kan vurderes. Kirkerådet foreslo i 2012 at det skulle være tilstrekkelig med 30 stemmeberettigede fra enten bispedømmenivå eller nasjonalt nivå, men Kirkemøtet 2012 valgte å sette kravet til 100 stemmeberettigede fra minst tre prostier på bispedømmenivå. Kravet om et visst antall stemmeberettigede bak hver kandidat sikrer at kandidatene som fremmes på denne måten har en viss oppslutning og dermed er reelle kandidater.

Kirkemøtekomiteen i 2012 uttalte at det på et senere tidspunkt kunne være aktuelt å vurdere et øvre antall kandidater ved supplerende nominasjon, jf. sak KM 10/12. Dagens ordning viser at det høyeste antallet kandidater fremmet ved supplerende nominasjon i en nominasjonsprosess har vært én. I lys av dette legger Kirkerådet til grunn at det er liten grunn til å vurdere et øvre antall kandidater på nåværende tidspunkt. Spørsmålet må imidlertid ses i sammenheng med kravet til antall stemmeberettigede som må stå bak hver tilleggsnominerte kandidat.

3.4 Ønske om forflytning for tjenestegjørende biskoper

Som det fremgår av den historiske oversikten over utviklingen av ordningen for utpeking av biskoper kunne biskopene tidligere «melde seg» hvis de hadde ønske om forflytning, jf. avsnitt 1.1. I den kirkelige avstemningsrunden var det tidligere også anledning til å avgi stemme på tjenestegjørende biskoper, ettersom nominasjonen fra bispedømmerådet ikke var bindende. Det gjeldende regelverket åpner ikke for dette, men det er åpnet for at både bispedømmerådet og de stemmeberettigede ved supplerende nominasjon har adgang til å nominere en tjenestegjørende biskop. Det foreslås ingen endringer på dette punkt.

3.5 Biskopens rolle i nominasjonen

I gjeldende ordning vil avtroppende biskop kunne ha stor innflytelse på valget av sin etterfølger gjennom å delta på nominasjonsmøtet i bispedømmerådet, gjennom å uttale seg i bispedømmerådet og gjennom å gi en grunnlagt uttalelse som biskop. Det bør derfor vurderes hvorvidt den avtroppende biskopen bør ha like mange muligheter til å utøve innflytelse på prosessen som i dag.

Kirkemøtet har tidligere gått inn for at biskopen ikke skal delta i stemmegivningen i bispedømmerådet ved nominasjonen. Kirkemøtet uttalte samtidig at det ønsket en større

gjennomgang av nominasjons- og tilsettingsordningen enn det departementet hadde lagt opp, noe som førte til at det ikke ble gjort noen endringer på dette punktet likevel.²¹

Etter regler 15. november 1996 nr. 1454 om formene for bispedømmerådets virksomhet § 5 kan bispedømmerådet kun gjøre gyldige vedtak når biskopen (fungerende biskop) er tilstede og gir sin stemme i saken. Bestemmelsen er en videreføring av lov 29. april 1953 nr. 1 om Den norske kirkes ordning § 43 første ledd. Det er imidlertid ingenting i veien for å fastsette særbestemmelser om at biskopen ikke skal delta ved nominasjon av og uttalelse om ny biskop.

Det bør vurderes hvorvidt biskopen skal delta i nominasjonen, avgi grunnlagt uttalelse på selvstendig grunnlag og delta i bispedømmerådets uttalelse om hvilken kandidat som anses som best skikket. Spørsmålet må ses i sammenheng med uttalelsesretten generelt, jf. avsnitt 3.11.

Dersom biskopen ikke deltar i nominasjonen er det et spørsmål om domprosten skal delta i biskopens sted for at balansen mellom den vigslede tjeneste og rådet (embete og råd) ikke skal forrykkes. På den annen side kan det stilles spørsmål ved om en av biskopenes nærmeste medarbeidere, biskopens stedfortreder, bør gis en så stor innflytelse over hvem som skal bli sin nærmeste leder. Et alternativ er at hverken biskopen eller domprosten deltar i møtet, slik det er foreslått i regelforslagene i avsnitt 6.3 og 6.4.

3.6 Stemmeberettigede ved rådgivende avstemning eller valg

Ved en rådgivende avstemning eller ren valgordning vil de som skal ha stemmerett ved slike avstemninger ha stor betydning. Hvilke grupper som skal ha stemmerett vil nødvendigvis være forskjellig avhengig av om det er en rådgivende avstemning eller et rent bispevalg.

Dagens ordning har vokst frem over tid, hvor stadig flere grupper har fått stemmerett ved den rådgivende avstemningen eller uttalerett. Utgangspunktet var at Kongen ved departementet ønsket råd fra sine geistlige embetsmenn om hvem som egnet seg som biskop. I kgl. res. 25. mai 1841 ble rikets proster oppfordret til å avgi stemme på ny biskop, i kgl. res. 12. juni 1848 ble det bestemt at også teologiske professorer og biskopene skulle delta ved bispevalg og lov 15. juni 1882 om geistlighetens medvirkning ved besettelse av bispeembeter gav også prestene i vedkommende bispedømme mulighet til å komme med råd. Da menighetsråd ble opprettet ved lov 3. desember 1920 om menighetsråd og menighetsmøter fikk også menighetsrådene anledning til å uttale seg om kandidater til bispeembetene. I 1926 ble loven fra 1882 erstattet med en ny lov 19. mars 1926 om utnevning av biskoper i Den norske kirke. Bestemmelsen i menighetsrådsloven ble da flyttet over i denne loven. I forbindelse med at

²¹ Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet foreslo i 2000 å endre reglene om nominasjon ved utnevning av biskop. Et av forslagene var at «biskopen deltar ikke i stemmegivningen» i bispedømmerådets nominasjonsmøte. Kirkemøtet 2000 beklaget at departementet, istedenfor å initiere en grundig gjennomgang, fant det hensiktsmessig kun å foreslå mindre endringer i det foreliggende regelverk. Når departementet hadde valgt å oversende et nytt utkast til regler anbefalte Kirkemøtet likevel at reglene ble fastsatt slik de forelå med noen endringer. I Kirkemøtets plenum var det ulike vurderinger av om biskopen skulle delta i stemmegivningen, men et forslag om å stryke avsnittet falt med 10 mot 70 stemmer (sak KM 16/00). På bakgrunn av Kirkemøtets uttalelse, valgte departementet ikke å vedta de aktuelle endringene.

bispedømmerådene ble opprettet i 1933, ble det vedtatt en tilleggslov til loven av 1926, med bestemmelser om nominasjon ved bispedømmerådet. Fra 1997 fikk vigslede kateketer og diakoner i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet stemmerett, og fra 2002 gjelder dette også for vigslede kantorer.

De stemmeberettigede kategorier i avstemningen er dels knyttet til bispedømmet som skal ha biskop, og dels til grupper på nasjonalt nivå.

De stemmeberettigede gruppene i bispedømmet er i dag:

- menighetsrådene
- prester i offentlig kirkelig stilling
- vigslede kateketer, diakoner og kantorer i offentlig kirkelig stilling

Gjennom ordningen kommer både den vigslede tjeneste og valgte representanter for kirkemedlemmene til orde på dette nivået.

I Kirke/stat-utvalget fra 2002 var det et mindretall som gikk inn for at den rådgivende avstemningen skulle skje ved urnvalg hvor kirkemedlemmene i det aktuelle bispedømmet hadde stemmerett. Mindretallsforslaget fikk ikke støtte i den påfølgende høringen.

Det kan videre vurderes hvorvidt det er de enkelte menighetsråd som kollegium eller de enkelte menighetsrådsmedlemmer som bør ha stemmerett. *Innstillingen til Lov om Den norske kirkes ordning*, gitt av en nemnd oppnevnt ved kgl.res. 23. november 1945, anbefalte en løsning hvor de enkelte menighetsrådsmedlemmer avgir stemme hver for seg (merknad til § 76 side 60). Kirkerådet anbefalte Kirkemøtet i 2007 at «de enkelte menighetsrådsmedlemmer stemmer hver for seg», men at «medlemmer av samme menighetsråd teller til sammen som 1/1 stemme.», jf. sak KM 09/07.²²

De stemmeberettigede grupper på nasjonalt nivå er i dag:

- prostene i de øvrige bispedømmer
- professorer i teologiske fag ved de teologiske fakultetene og ledere av praktisk-teologiske utdanninger ved Det praktisk-teologiske seminar (PTS), Det teologiske Menighetsfakultet, Misjonshøgskolen og Kirkelig utdanningscenter i nord (KUN).²³

²² For fullstendighetens skyld skal det pekes på at Kirkerådet også anbefalte at menighetsrådsstemmene skulle vektes etter soknets medlemstall, etter følgende fordeling:

0-500 medlemmer	–	vektall 1
501-1000 medl.	–	vektall 2
1001-2000 medl.	–	vektall 3
2001-3000 medl.	–	vektall 4
3001-5000 medl.	–	vektall 5
5001-7000 medl.	–	vektall 6
7001-10000 medl.	–	vektall 7
10001- medl.	–	vektall 8

²³ Dette er en formulering hentet fra dagens regelverk. Dersom en går inn for å videreføre stemmerett for lederne av de praktisk-teologiske utdanninger må institusjonsnavnene oppdateres for å få dem korrekte. Misjonshøgskolen har blant annet blitt en del av VID vitenskapelige høyskole.

Prostene, professorene i teologiske fag og lederne av praktisk-teologiske utdanninger sin rolle i prosessen skriver seg tilbake til ordningens opprinnelse på 1840-tallet, hvor kongen rådspurte sine embetsmenn.

Når det gjelder professorer i teologiske fag var den historiske bakgrunnen at disse hadde en bred oversikt over det norske presteskapet og kjennskap til kandidatenes ”videnskabelige Standpunkt”. Etter at det er mulig å bli professor i teologiske fag etter kompetansevurdering, og ikke bare etter kallelse/ansettelse i et professorat, har kriteriene for å bli professorer i teologiske fag endret seg. Antallet professorer i teologiske fag på de teologiske fakultetene har økt vesentlig siden ordningen ble etablert. I de siste tilsettingene har det vært ca. 37–43 stemmeberettigede professorer. Professorenes stemmer tilfører i liten grad en faglig teologisk vurdering av kandidatene, i det professorene bare gir stemmer, uten begrunnelse.

Lederne ved de praktisk-teologiske utdanninger fikk stemmerett ved innføringen av kirkeordningsloven i 1953, og bør i hovedsak ses i sammenheng med ordningen med teologiske professorer. Når det gjelder lederen ved Kirkelig utdanningscenter Nord (KUN), fikk vedkommende stemmerett i 2012. Fra 1. januar 2017 er KUN virksomhetsoverdratt til rettssubjektet Den norske kirke og administrativt tilknyttet Kirkerådet, slik at de tilsatte formelt sett er å regne som tilsatte i Kirkerådet. Det tilsier at en uansett bør vurdere om KUN-rektoren fortsatt skal kunne ha stemmerett, uavhengig av hva en lander på i spørsmålet om stemmerett for professorer i teologiske fag og lederne av praktisk-teologiske utdanninger.

Når det gjelder prostene, kan det også vurderes om deres stemmerett bør videreføres eller ikke. Gjennom at prostene har stemmerett sikres det at representanter fra hele landet er representert i avstemningen. Et alternativ eller supplement til en slik ordning er at stemmeretten legges til representanter som er valgt på et mer demokratisk vis, som for eksempel Kirkemøtets faste presterepresentanter, eventuelt også med vararepresentanter.

Fra nasjonalt nivå er det ingen grupper av leke som stemmer ved den rådgivende avstemning. Av hensyn til balansen mellom den vigslede tjeneste og demokratisk valgte representanter for kirkemedlemmene kan det vurderes om det også på dette nivået kan være aktuelt å involvere demokratisk valgte representanter i avstemningen.

Med en ordning med tilsetting i Kirkerådet vil det demokratisk valgte Kirkerådet ha det avgjørende ordet i tilsettinger. En ordning med et særskilt tilsettingsorgan vil også innebære at det avgjørende ordet i tilsettinger foretas av et organ med forankring i de demokratiske organene i Kirkemøtet og bispedømmerådet.

Særlig om stemmerett ved bispevalg

Dersom en går inn for en ordning med bispevalg, er det grunn til å vurdere nærmere hvordan valgte representanter for kirkemedlemmene kan involveres. Kirkemøtekomiteen som behandlet spørsmålet i 2007 anbefalte at Kirkemøtets medlemmer fikk stemmerett ved valg av biskop. En alternativ ordning, som ble foreslått av John Egil Bergem og Andreas Aarflot (*Mot en selvstendig folkekirke*, Bergen 2007, s.194-195), er at Kirkerådets medlemmer får stemmerett i valget av biskoper.

Kirkerådet har i sin anbefaling til Kirkemøtet i saken om *Veivalg for fremtidig kirkeordning* lagt til grunn at det kirkelige ungdomsdemokratiet må regelfestes som en del av kirkeordningen vedtatt av Kirkemøtet. I forlengelsen av dette kan det også vurderes om representanter fra det kirkelige ungdomsdemokratiet skal gis stemmerett ved den rådgivende avstemningen eller ved valg av biskop. På bispedømmenivå vil dette for eksempel kunne være ungdomsrådet i det aktuelle bispedømmet, mens det på nasjonalt nivå kan være Ungdommens kirkemøtes representanter med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet.

Kirkemøtekomiteen som behandlet spørsmålet i 2007 anbefalte at følgende grupper gis stemmerett i en ordning for bispevalg:

«Menighetsråd, prester i offentlig kirkelig stilling og vigslede kateketer, diakoner og kantorer og ev. også valgt ungdomsråd i det aktuelle bispedømmet, Kirkemøtets medlemmer pluss prestenes varamedlemmer, de tre teologiske fakulteters og Ungdommens kirkemøtes representanter med tale- og forslagsrett i Kirkemøtet, Samisk kirkeråd ved bispevalg i de tre nordligste bispedømmene og i Hamar og Oslo. Menighetsrådene i Døves prosti avgir stemme ved valg av biskop i Oslo. Komiteen støtter forslaget om at proster utenfor bispedømmet, teologiske professorer og praktikumsrektorer ikke gis stemmerett da det er naturlig at stemmeretten legges til demokratisk valgte organer fremfor personer som hadde stemmerett i kraft av å være kongens rådgivere i kirkesaker.»

Dette innebærer at det anbefales at Samisk kirkeråd eventuelt vil få stemmerett i de tre nordligste bispedømmene og i Hamar og Oslo, to bispedømmer i Sør-Norge som har en samisk befolkning av en viss størrelse. Videre presiseres det at Døves menighetsråd avgir stemme ved valg av biskop i Oslo bispedømme. I en ordning med rent valg av biskop, legger Kirkerådet til grunn anbefalingen fra kirkemøtekomiteen fra 2007 om hvilke grupper som skal ha stemmerett, jf. forslaget til regler i avsnitt 6.2.

3.7 Vekting av stemmer

Etter gjeldende ordning teller stemmer fra menighetsrådene 1/3 (§ 3 a), prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme 1/3 (§ 3 b og c) og nasjonale stemmer 1/3 (§ 3 d og e). Det innebærer at 2/3 av de kirkelige votum er forankret i det aktuelle bispedømme, mens 1/3 av det kirkelige votum har sitt utgangspunkt på nasjonalt nivå. Det innebærer også at det for bispedømmets del er en vekting hvor representanter for de leke teller 50 prosent og representanter for den vigslede tjeneste teller 50 prosent.

Etter gjeldende ordning gis førstestemmer vekting lik 1, andrestemmer lik 2/3 og tredjestemmer lik 1/3. Det kan vurderes om reglene om vekting bør endres, eventuelt også om det kun skal avgis en stemme i avstemningen, slik forslaget var fra kirkemøtekomiteen i 2007.

Bakgrunnen for at Kirkemøtet innførte ordningen med vekting i 2012, var et behov for en tydeliggjøring av hvordan avstemningsresultatet skulle tolkes.²⁴

²⁴ I forbindelse med avstemningen i Oslo i 2005 ble det markert uenighet mellom Kirkerådet og Kultur- og kirke departementet med tanke på opptellingen av stemmer. Kirkerådet ønsket i tråd med Kirkemøtets anbefaling

Nedenfor er en oversikt over antall avgitte stemmer i hver gruppe ved de siste fem bispeavstemningene:

Bispedømme	Menighetsråd	Prester og andre vigslede i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet	Proster og professorer
Agder og Telemark	120	123	93
Tunsberg	91	130	108
Nord-Hålogaland	59	106	108
Sør-Hålogaland	63	94	97
Stavanger	84	154	113

De forskjellige gruppenes tyngde per stemme er forskjellig ut fra hvor mange stemmeberettigede det er i gruppen. Prester og andre vigslede i offentlig kirkelig stilling i bispedømmet vil i mange sammenhenger ha den stemmen som teller minst, siden disse gruppene har flest stemmeberettigede. Menighetsrådenes stemme vil tilsvarende telle mest. Unntaket her er i Agder og Telemark, fordi det er mange menighetsråd i dette bispedømmet. Det vil derfor variere fra bispedømme til bispedømme hvor mye stemmen til henholdsvis menighetsråd og prester og andre vigslede vil telle.

Kirkerådet har beregnet hvordan stemmeresultatet ville blitt om en ikke vektet stemmene i de tre gruppene i de bispedømmene det har vært gjennomført avstemning på biskoper siden regelendringen i 2012. Forskjellene vises i tabellene under.

Agder og Telemark	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Reinertsen	26,65	26,3
	Bjerkreim	22,55	23,15
	Grasaas	20,35	20,16
	Lalim	15,76	15,27
	Hagesæther	15,05	15,11

Tunsberg	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Dahl	26,08	25,59
	Myrseth	19,31	19,87
	Lalim	17,82	17,8
	Wirgenes	16,38	16,44
	Lewin	12,74	13,5
	Sandal	7,07	7,15

i sak KM 10/03 en vektning også av 2. og 3. stemmer, mens departementet med henvisning til tidligere praksis bare ville telle 1. stemmer som grunnlag for hvilke tre som skulle gå videre til avsluttende vurdering og innstilling.

Nord-Hålogaland	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Øygaard	30,29	28,86
	Finnset	26,8	26,51
	Akerø	19,94	20,9
	Lægdene	15,0	14,92
	Guthus	7,97	8,81

Sør-Hålogaland	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Jusnes	27,48	26,75
	Steffensen	24,74	24,57
	Veiteberg	16,75	17,13
	Ertzeid	11,64	11,79
	Elstad	10,99	11,53
	Sandmæl	8,39	8,24

Stavanger	Kandidater	Tre grupper %	En gruppe %
	Gaard	29,27	29,2
	Mæland	23,13	23,03
	Braut	21,54	22,08
	Lalim	15,23	15,05
	Sigmundstad	10,85	10,64

Som det fremgår av tabellene ovenfor, endrer det vektete resultatet seg lite om en har de tre gruppene eller om en regner ut samlet oppslutning uten å dele resultatet i tre grupper etter vektingsreglene. Dersom de stemmeberettigede gruppene videreføres mer eller mindre som i dag, er det derfor et spørsmål om en ut fra forenklingshensyn bør vurdere om ordningen med vekting er nødvendig.

Dersom det gjøres endringer i de stemmeberettigede grupper bør det ses i sammenheng med reglene om vekting. I kirkemøtesaken fra 2007 var det foreslått en mer nyansert fordeling på ulike stemmegrupper, hvor det også på nasjonalt nivå ble vektlagt en balanse mellom leke og vigslede. Dersom en legger til grunn de stemmeberettigede gruppene som Kirkemøtet gjorde i 2007, kan det være aktuelt å legge følgende vekting til grunn:

Innflytelse for	Leke	Vigslede
<i>Stemmeberettigede grupper i bispedømmet</i>	1/3	1/3
<i>Stemmeberettigede grupper på nasjonalt nivå</i>	1/6	1/6

Følgende grupper vil i så fall dekkes av vektingstallene ovenfor:

Innflytelse for	Leke	Vigslede
<i>Stemmeberettigede grupper i bispedømmet</i>	Menighetsrådsmedlemmene Valgt ungdomsråd	Prester i ordnet kirkelig stilling Vigslede kateketer, diakoner og kantorer
<i>Stemmeberettigede grupper på nasjonalt nivå</i>	Kirkemøtets leke medlemmer, inkl. lek kirkelig tilsatte Repr. fra UKM	Biskopene, KMs øvrige geistlige medlemmer med varamedlemmer Repr. fra de tre teologiske fakulteter (Samisk kirkeråd)

Etter gjeldende ordning har stemmeberettigede grupper i bispedømmet 2/3 av innflytelsen på bispevalget, mens stemmeberettigede grupper utenfor bispedømmet har innflytelse på 1/3. Det kan vurderes om dette er riktig balanse mellom lokale og nasjonale grupper.

3.8 Avstemning i den rådgivende avstemningen eller bispevalget

Etter gjeldende regler for nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper § 3 første ledd siste punktum er det et krav om at en stemme må inneholde tre navn i prioritert rekkefølge for å være gyldig.

Erfaringene fra opptellingen av stemmene i de rådgivende avstemningene ved de bispetilsettingene som har vært gjennomført med gjeldende regelverk, viser at ikke alle de stemmeberettigede har stemt på tre kandidater. I noen tilfeller kan det ha handlet om at man ikke har forstått regelverket, men i andre tilfeller er Kirkerådet kjent med at det handler om at den som skulle avgi stemme ikke fant tre personer de anså som skikket til å bli tilsatt som biskop.

Et alternativ til dagens ordning er å åpne for at de stemmeberettigede avgir stemme på *inntil* tre kandidater. På bakgrunn av erfaringene med dagens ordning foreslår Kirkerådet dette i rådgivende avstemninger.

Etter gjeldende ordning er stemmegivningen i menighetsrådet hemmelig. Prester, kateketer, diakoner og kantorer som er stemmeberettiget skal ikke delta i stemmegivningen i menighetsrådet. Bakgrunnen er at de har en selvstendig stemmerett i avstemningen. I Kirkerådets veiledning til regelverket har det vært lagt til grunn at disse ikke skal delta i menighetsrådets behandling av saken, hverken i den forberedende rådslagning eller stemmegivningen. Det foreslås å presisere dette i regelverket.

Dersom en går inn for en ren valgordning av biskoper, har Kirkerådet og kirkemøtekomiteen som behandlet saken om bispevalg i 2007 anbefalt at en kandidat må oppnå en samlet stemmeandel etter vekting på over 50 prosent for å vinne valget. Dersom ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel etter vekting videre til en 2. valgomgang. Andre valgomgang vil etter dette forslaget stå mellom de to kandidatene med størst stemmeandel. Ved en ren valgordning foreslås det, i tråd med kirkemøtekomiteens forslag fra 2007, at hver stemmeberettiget vil kunne stemme på én kandidat.

Alternativt kan det vurderes om avstemningen skal foregå som en form for preferansevalg etter metoden for alternativ stemmegivning eller supplerende stemmegivning.²⁵

Alternativ stemmegivning innebærer at velgerne kan rangere alle kandidater i den rekkefølgen de ønsker at kandidatene skal velges. I opptellingen telles først bare de kandidatene som er velgerne førstepreferanser. Får en kandidat mer enn halvparten av stemmene (alminnelig flertall) i første opptelling er hun eller han valgt. Hvis det ikke skjer blir den kandidaten som har minst førstepreferanser eliminert fra opptellingen. Andrepreferansene fra den eliminerte kandidaten fordeles deretter på de andre kandidatene. En ny runde med opptelling starter, den som nå får 50 prosent av stemmene er valgt (førstepreferansene pluss de refordelte andrepreferansene). Prosessen repeteres helt til en kandidat oppnår alminnelig flertall.

Supplerende stemmegivning er en annen metode som sikrer at kandidaten oppnår bred støtte. Forskjellen fra alternativ stemmegivning er at velgerne bare får indikere en førstepreferanse og en andrepreferanse. Får en kandidat mer enn halvparten av stemmene er hun eller han valgt. Dersom det ikke er tilfelle blir alle kandidatene, med unntak av de to toppkandidatene, eliminert fra opptellingen. De eliminerte kandidatenes andrepreferanser blir deretter fordelt på de to kandidatene som står igjen. Som regel, men ikke alltid, vil dette være med mer enn halvparten av stemmene.

En fordel med en slik metode er at en vil kunne unngå en annen valgomgang, noe som vil medføre en kortere prosess enn hvis det gjennomføres to valgoganger. En ulempe er at det vil kunne være at opptellingsreglene vil kunne være noe komplisert å forstå for de stemmeberettigede og offentligheten.

3.9 Uttalerett ved utpeking av biskoper

Etter dagens ordning skal biskopene gi en grunnlagt uttalelse etter at den kirkelige avstemningsrunden er avsluttet. Bispedømmerrådet skal også gi en uttalelse, men denne skal ikke være begrunnet.

Dersom en går inn for en ren valgordning av biskoper, faller uttaleretten bort. Dette avsnittet er derfor ikke relevant for en ordning med bispevalg.

Tidligere fungerte biskopenes uttalelser som en slags erstatning for intervju. I dag gjennomfører bispedømmerrådet intervjuer med potensielle kandidater som har sagt seg villige til å bli vurdert for nominasjon i forkant av nominasjonen. I tillegg gjennomfører Kirkerådets arbeidsutvalg intervju med de tre gjenstående kandidatene etter den rådgivende avstemningen.

Det at biskopen innehar læreansvar, kan tilsi at de øvrige biskopene som innehavere av læreansvaret bør involvert i nominasjons- og utpekingsprosessen gjennom å gi uttalelse om kandidatene.

²⁵ Redegjørelsen for disse ordningene bygger på Valglovutvalgets utredning, NOU 2001: 3 *Velgere, valgordning, valgte* side 42.

På den annen side kan det vurderes om innføringen av en praksis med intervju tilsier at det ikke lenger vil være nødvendig med uttalelser fra biskopene. En skriftlig vurdering av kandidaters skikkethet som biskoper kan være en krevende øvelse, når et forholdsvis stort antall personer, medlemmene av Kirkerådet, får kjennskap til disse. I praksis gir biskopene veldig korte begrunnelser. Videre kan det vurderes om det er heldig for fremtidig samarbeid at biskopene foretar en nærmest kollegial avstemning om hvem de ønsker seg som kollega.

Dersom biskopens uttalerett ikke videreføres, kan en vurdere om de øvrige biskopene bør gis en annen rolle i prosessen. En mulighet er å videreføre uttaleretten, men fastsette at biskopenes uttalelser ikke skal være grunnlagt. Kirkerådet foreslår dette i regelforslagene i avsnitt 6.3 og 6.4.

Ordningen hvor bispedømmerådet gir en uttalelse etter den kirkelige avstemningsrunden er avsluttet ble prøvd ut gjennom prøveordningen fra 2004 og innført som en alminnelig ordning fra 2012. Kirkemøtekomiteen la vekt på at bispedømmerådets uttalerett ville styrke det regionale leddet og bispedømmerådets rolle i prosessen, jf. sak KM 10/12.

I Kirkerådets utredning til Kirkemøtets behandling av bispevalgsaken i 2007 ble det pekt på at et alternativ til at professorer i teologiske fag og ledere av praktisk-teologiske utdanninger avgir stemme i den rådgivende avstemningen, kan være å be rektorene ved de tre teologiske fakultetene om å gi en begrunnet uttalelse om hvem de anser som mest skikket til å være biskop (jf. sak KM 9.1.1/07 side 39).

3.10 Spørsmål om åremål

Kirkemøtet 2012 vedtok at åremål skulle vurderes i forbindelse med den fremtidige gjennomgangen av regelverket for nominasjon og tilsetting av biskoper (sak KM 10/12, vedtakspunkt 7). Argumenter som har vært trukket frem har vært et ønske om å få inn flere yngre biskoper, et ønske om å sørge for mer sirkulasjon i bispekollegiet, og en vurdering av at det kan være krevende å sitte som biskop til en går av med pensjon.

Rettslig regulering av åremål

Det er et rettslig spørsmål om det er adgang til å tilsette biskoper på åremål. Som nevnt ovenfor i avsnitt 1.5, skal Kirkemøtets organisering av arbeidsgiveransvaret overfor biskopene ivaretas innenfor de begrensningene som følger av alminnelig arbeidsrett og avtalemessige forhold. Etter arbeidsmiljøloven § 14-9 er hovedregelen at arbeidstaker skal ansettes fast. Arbeidsmiljøloven § 14-10 første ledd slår imidlertid fast at «øverste leder i en virksomhet kan ansettes på åremål». Fra 1. januar 2017 vil i utgangspunktet rettssubjektet Den norske kirke regnes som *virksomheten* i arbeidsmiljølovens forstand. I en rekke bestemmelser i loven er virksomhetsbegrepet viktig for å avgrense den enkelte bestemmelses nærmere innhold. Det er altså bare én virksomhet i lovens forstand, med mindre det er klare holdepunkter i den aktuelle bestemmelse for å legge til grunn et snevrere virksomhetsbegrep

enn rettssubjektet som sådan.²⁶ Slike holdepunkter er vanskelig å se i samband med åremålsbestemmelsen. Vernehensyn taler tvert imot for å følge den alminnelige regel om at virksomheten sammenfaller med rettssubjektet.²⁷

Da bestemmelsen om åremål første gang kom inn i arbeidsmiljøloven § 58 A nr. 1 i 1995, uttalte departementet

«Bruken av åremålsstillinger bør begrenses til toppstillinger i de enkelte virksomheter. Begrepet «toppledere» er noe uklart og gir få konkrete holdepunkter. Departementet ser det som viktig å presisere at begrepet har til hensikt kun å dekke ledere på øverste administrative plan, med et utstrakt selvstendig ansvar. Vanligvis bør dette ansvaret inkludere budsjettansvar og resultatansvar for hele virksomheten. Det tas sikte på lederstillinger hvor det stilles særlige og store krav til lederegenskaper. Etter departementets oppfatning vil begrepet «øverste leder» være mer dekkende for hvilke stillinger det åpnes for åremålstilsetting i.

I begrepet «øverste leder» ligger at det normalt bare er aktuelt med en leder tilsatt på åremålskontrakt. Bare i tilfeller hvor flere ledere deler det øverste lederansvaret, vil det være aktuelt med flere ledere på åremål» (Ot.prp. nr. 50 (1993–1994) side 177).

I forarbeidene til den gjeldende arbeidsmiljøloven § 14-10 er det presisert at:

«Paragrafens første og andre ledd er en direkte videreføring av arbeidsmiljøloven § 58 A nr. 1 bokstav d. I begrepet «øverste leder» ligger at det normalt bare er aktuelt med en leder ansatt på åremålskontrakt i hver virksomhet. Bare i de tilfeller der flere ledere deler *den* øverste lederstillingen vil det være aktuelt med flere ledere på åremålskontrakter» (Ot.prp.nr 49 (2004-2005) side 333).

Dette er en presisering, sammenlignet med forarbeidene da bestemmelsen opprinnelig ble innført. Det tydeliggjøres at det kun er tilfeller hvor flere ledere deler «den øverste lederstillingen» at det åpnes for flere ledere på åremålskontrakter.

På bakgrunn av ordlyden i § 14-10 sammenholdt med andre bestemmelser i loven der uttrykket «øverste leder i virksomheten» benyttes, samt lovens forarbeider, har Kirkerådet kommet til at det ikke er rettslig adgang til å tilsette biskoper på åremål.

At det ikke er rettslig adgang til å foreta åremålstilsetting av biskopene, betyr ikke nødvendigvis at det ikke er adgang til å foreta åremålstilsetting av preses i Bispemøtet. Ut fra ordlyden i den aktuelle bestemmelsen er det rom for å legge til grunn at preses i Bispemøtet og Kirkerådets direktør i denne sammenheng deler den øverste lederstillingen i rettssubjektet, slik at det vil være adgang til å tilsette preses på åremål. Bakgrunnen for en slik vurdering er

²⁶ «En fortolkning av virksomhetsbegrepet som innebærer at det skal forstås snevrere enn arbeidsgivers samlede virksomhet må i henhold til dette ha et særskilt grunnlag» (NOU 2004: 5 Arbeidslivslovutvalget side 149 andre spalte).

²⁷ Dette kommer tydelig frem ved å sammenligne med bestemmelsen i aml. § 15-16, der det samme uttrykket som i § 14-10 er benyttet. Utrykket må ha samme innhold der det benyttes i loven. Arbeidsmiljøloven § 15-16 gir et svekket stillingsvern for arbeidstaker, slik at et snevert virksomhetsbegrep er til ugunst for arbeidstaker.

at man ikke uten videre kan si at den ene lederstillingen er direkte overordnet den andre. Det er mer tale om *sideordnede* stillinger, som begge har Kirkerådets leder som sin overordnede.

Nærmere om åremål for preses

I utredningen *Styrking av funksjonen som preses i Bispemøtet* fra en arbeidsgruppe fra Kirkerådet og Bispemøtet, som ble levert i 2009, ble spørsmålet om åremål for preses vurdert. Et flertall på tre i arbeidsgruppen gikk inn for åremål for preses, mens et mindretall på to gikk inn for at det ikke skulle være noe åremål. Dersom en åremålsordning innføres, var

«hele utvalget samstemt i at åremålet bør være 10 år, og at det ikke kan forlenges. Dersom en kandidat har mindre enn 10 år igjen frem til aldersgrensen, skal ikke dette være til hinder for å velges til preses» (side 43).

På bakgrunn av utredningen fra arbeidsgruppen uttalte Bispemøtet i 2009 at «Bispemøtet mener at det er vanskelig å se for seg åremål for presesvervet når dette blir et eget embete», jf. sak BM 35/09.

Dersom en går inn for en ordning med åremål for preses, reises enkelte spørsmål en må ta stilling til.

Lengde på åremålet og mulighet for ny åremålsperiode

En mulighet er å ha en åremålsperiode på for eksempel seks år. Dette er den normale åremålsperioden for åremål i staten.²⁸ Et alternativ er å legge til grunn en lengre åremålsperiode på ti eller tolv år. Arbeidsgruppen som utredet spørsmålet om *Styrking av funksjonen som preses i Bispemøtet* anbefalte en periode på ti år, mens et dansk lovforslag om åremål for biskoper foreslo tolv år.

Spørsmålet om lengden på åremålsperioden må ses i sammenheng med hvorvidt det vil være adgang til gjenvalg eller fornyet åremålstilsetting. En lengre åremålsperiode vil kunne tilsi at det ikke bør være adgang til fornyelse, mens en kortere åremålsperiode kan tilsi at det bør være adgang til fornyelse. En bør imidlertid være oppmerksom på at det vil kunne være krevende for en sittende preses å stå på gjenvalg eller bli vurdert for fornyelse med tanke på avstemningsprosedyre mv. Hensynet til biskopens uavhengighet kan også tilsi at det ikke bør være adgang til fornyelse hvis Kirkerådet er tilsettingsorgan. Det tilsier i så fall en lengre åremålsperiode, uten mulighet til fornyelse.

Retrettordning

Arbeidsgruppen som utredet spørsmålet om *Styrking av funksjonen som preses i Bispemøtet* var samstemt i å anbefale

«at det lages ordninger for at den som fratrer som preses fortsatt har en stilling frem til aldersgrense/pensjon (...). En retrettordning vil etter utvalgets oppfatning innebære at

²⁸ Statens Personalhåndbok 2016 pkt. 2.2.8.

tittelen som biskop beholdes, det kirkelige tilsettingsforhold opprettholdes, biskopen gis kirkelige oppgaver tilpasset sin erfaring og kompetanse ved at biskopen stilles til disposisjon for vedkommende kirkelig organ eller gis oppgaver etter eget ønske f.eks innen menighets- eller spesialprestetjeneste» (side 43).

Dersom det etableres en ordning med åremål for preses, mener Kirkerådet det også bør etableres en ordning med retrettmuligheter for den som fratrer stillingen.

3.11 Kandidater som trekker seg etter nominasjonen

Som et utgangspunkt er det forventet av kandidater som har sagt seg villige til å bli vurdert for nominasjon til biskop, at de vil stå i prosessen helt til tilsettingen eller valget er avgjort. Samtidig vil det alltid kunne oppstå uventede forhold som likevel gjør at en kandidat ser behov for å trekke seg underveis i prosessen. Kirkerådet understreker at slik må det være.

Det legges ikke opp til å regelfeste prosedyrer for hva som skjer, dersom en kandidat trekker seg underveis. Det fordi det vil være vanskelig å ta høyde for alle situasjoner som kan oppstå. Om en kandidat trekker seg rett etter nominasjon, før avstemningsrunden, vil det kunne medføre behov for en annen håndtering enn dersom en kandidat trekker seg dagen før Kirkerådets eller tilsettingsorganets tilsettingsmøte. Det legges derfor til grunn at Kirkerådet, som regelverksforvalter, har tolkningsmyndighet til å vurdere prosedyren for det enkelte tilfelle.

3.12 Disiplinærspørsmål knyttet til biskopene

Kirkemøtet vedtok i 2016 at det er Den norske kirkes klagenemnd som treffer vedtak om oppsigelse, suspensjon og avskjed av biskop, jf. regler for Den norske kirkes klagenemnd § 2 c). Dette var ut fra en overordnet vurdering av at det bør unngås å skape ordninger som i unødig grad setter biskopene i et underordningsforhold til Kirkerådet. Kirkerådet ser ikke grunnlag til å endre dette.

Del 4: Nominasjon og utpeking av preses

4.1 Bakgrunn

Bispemøtet ledes av preses. Frem til 2011 ble preses valgt av og blant de tjenestegjørende biskopene for en periode på fire år. I innstillingen om *Styrket demokrati i Den norske kirke*, som ble avgitt 13. mai 2008, drøftet arbeidsgruppen Bakkevig II bispestillingens medvirkning i de kirkelige styringsorganene i lys av innstillingens forslag om å styrke den leke representasjonen i bispedømmerådet og Kirkemøtet. Arbeidsgruppen tok til orde for at presesfunksjonen i Bispemøtet bør styrkes, for eksempel ved opprettelsen av et tolvte bispeembete. I etterkant anbefalte både Bispemøtet og Kirkemøtet at presesfunksjonen i Bispemøtet ble organisert som et eget bispeembete, med en egen tilsynstjeneste. Reglene for nominasjon mv. ved utnevning av biskop ble endret i forskrift 17. desember 2010 for å fastsette en prosedyre for nominasjon mv. ved utnevning av preses, og 25. mars 2011 ble biskop Helga Haugland Byfuglien utnevnt i kirkelig statsråd til fast preses i Bispemøtet.

4.2 Gjeldende ordning

Etter gjeldende regler skal Kirkerådet ved ledighet i stillingen som preses i Bispemøtet underrette Bispemøtet om at det innen en frist skal nomineres inntil tre av de tjenestegjørende biskopene til den ledige stillingen. Bispemøtet skal deretter forelegge de nominerte for bispedømmerådene og stemmeberettigede tilsatte og menighetsråd i Nidaros domprosti med oppfordring om innen en frist å gi stemme til de nominerte i prioritert rekkefølge. Bispemøtet skal deretter foreta en prioritering av de nominerte og oversende dette til Kirkerådet. Det skal ikke gis begrunnelser for prioriteringene. Kirkerådet skal tilsette en av de tre kandidatene ut fra det kirkelige votum gitt i den forutgående prosess. Preses i Bispemøtet har Nidaros domprosti som tilsynsområde.

4.3 Vurdering

Da Kirkemøtet ble bedt om å uttale seg om forslaget til en styrkning av presesfunksjonen og opprettelse av et tolvte bispeembete, anbefalte Kirkemøtet at preses «i overgangsperioden skal nomineres og utnevnes blant de sittende biskoper», jf. sak KM 08/09. Kirkemøtet 2009 valgte å omtale den tolvte biskopen som ledende biskop i sin høringsuttalelse til departementet. Senere har Kirkemøtet ved flere anledninger valgt å benytte benevnelsen preses i regelverk gitt av Kirkemøtet, jf. blant annet i sak KM 04/16.²⁹ Dersom det er ønskelig å endre den formelle tittelen til den tolvte bispestillingen vil det kunne være aktuelt å gjøre det i rammen av denne saken.

En arbeidsgruppe nedsatt av Bispemøtet og Kirkerådet som utredet spørsmålet om styrking av funksjonen som Bispemøtets preses i 2009, pekte på at det er to viktige hensyn som må ivaretas i utpeking av preses: Den som blir Bispemøtets preses må ha den nødvendige tillit i Bispemøtet. Dette hensynet tilsier at biskopene gis tung innflytelse på hvem som utpekes til preses. For det andre må ordningen for utpeking av preses sikre at preses også har den nødvendige tillit i kirken. Det siste hensynet tilsier at kirkens demokratiske organer gis tilstrekkelig innflytelse i valget/tilsettingen/utnevningssprosessen.

I kirkemøtekomiteens innstilling til Kirkemøtet så komiteen for seg en fase 2 med en utforming av funksjonen som ledende biskop relatert til en ny kirkeordning. Komiteen mente det er grunn til å vurdere nærmere hvordan nominasjon og valg av ledende biskop bør foregå i fremtiden:

«I denne sammenheng mener komiteen det bør vurderes om også andre enn sittende biskoper kan nomineres. Dette vil måtte ses i sammenheng med utformingen av rollen som ledende biskop, og i hvilken grad en skal legge til vekt på at vedkommende må eller bør ha erfaring som biskop. Det må også vurderes om det skal oppnevnes en nominasjonskomité, og hvordan denne ev. bør sammensettes, for å forespørre og foreslå kandidater. Dette vil ha sammenheng med hvordan rollen som ledende biskop

²⁹ Preses har også en visepreses. En utfordring med innføringen av benevnelsen ledende biskop i stedet for preses, er spørsmålet om hva visepreses skal benevnes som. «Nestledende biskop» eller «stedfortredende ledende biskop» passer ikke veldig godt.

vil bli utformet og hvem som skal velge ledende biskop. Komiteen mener at det bør nomineres 3 kandidater og at begge kjønn bør være representert. Det bør også vurderes hvilken rolle Kirkemøtet bør ha i forbindelse med valg av ledende biskop» (sak KM 08/09).

Da Kirkemøtet behandlet nåværende regler for nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper i 2012, presiserte komiteen at:

«Kirkemøtet gikk i 2009 også inn for at ledende biskop skulle nomineres og utnevnes blant de sittende biskoper (sak KM 08/09). Dette vedtaket gjaldt en overgangsperiode mens utnevninger fremdeles skjer i kirkelig statsråd. Komiteen mener dette må utredes og fastsettes før neste nominasjon og tilsetting av preses».

Når spørsmålet nå kommer til ny behandling, vil det være naturlig å ta stilling til spørsmålet om hvem som skal kunne nomineres som preses, hva slags nominasjonsorgan det skal være ved nominasjon av preses og hvem som bør ha stemmerett ved tilsettingen.

Nominasjonsorgan

Ved etableringen av fast preses la Bispemøtet vekt på at preses i stor grad er tillitsvalgt for biskopene. Preses er Bispemøtets møteleder, kollegieleder og talsperson. Derfor har en etter gjeldende ordning valgt å la Bispemøtet være nominasjonsorgan ved nominasjon av preses.

Arbeidsgruppen som leverte innstillingen om *Styrking av presesfunksjonen i Bispemøtet* anbefalte etableringen av en nominasjonskomité bestående av tre biskoper oppnevnt av Bispemøtet, samt de valgte lederne av Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd. I et slikt alternativ forutsettes det at en av biskopene er komiteens leder og har dobbeltstemme ved stemmelikhet. Forslaget fikk tilslutning fra Bispemøtet.³⁰

Dersom en går inn for en ren valgordning av preses kan det vurderes om det organet som nominerer preses, bør ha et bredere grunnlag enn Bispemøtet.

Valgbarhet – kvalifikasjonskrav for tilsetting eller valg av preses

Etter gjeldende regler er det de tjenestegjørende biskoper som kan nomineres som kandidater til presesstillingen. Ved etableringen av fast preses la Bispemøtet vekt på at preses i stor grad er tillitsvalgt for biskopene. I et slikt perspektiv kan det anføres at det er viktig at den som blir utpekt som leder av bispekollegiet, har erfaring fra å tjenestegjøre som biskop. De tjenestegjørende biskoper har dessuten allerede vært igjennom en omfattende utnevning- eller tilsettingsprosedyre som er bredt, demokratisk forankret.

Et alternativ er å legge til grunn de samme valgbarhetskriteriene for preses som til andre biskopstillinger. Det betyr i så fall at det – i tillegg til tjenestegjørende biskoper – kan

³⁰ Se sak BM 35/09. Dette må nok ses i sammenheng med at Bispemøtet gikk inn for at det var Bispemøtet og Kirkerådets medlemmer som i fellesskap valgte preses på grunnlag av nominasjonen, noe som deretter skulle stadfestes ved at Kongen i kirkelig statsråd utnevnte den som var valgt.

nomineres en person til Bispemøtets preses som ikke fra før er biskop, så lenge den som nomineres oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting av menighetsprest. Et argument for dette er at man i visse tilfeller bør ha anledning til å rekruttere preses utenfor det sittende bispekollegium. Det vil tilsvare ordningen i Svenska kyrkan, der det ikke er noe krav om at erkebiskopen velges blant de tjenestegjørende biskoper. Det er likevel i praksis det normale at det er en av de tjenestegjørende biskoper som blir valgt.

Stemme- og uttalerett ved utpeking av preses

I dag avgir menighetsrådene, prester og andre vigslede medarbeiderne i ordnet kirkelig stilling i preses sitt tilsynsområde, Nidaros domprosti, stemme i valget. I tillegg skal alle landets bispedømmeråd uttale seg om hvem de ønsker at skal bli tilsatt som preses. Landets proster og professorer i teologiske fag deltar ikke i avstemningen.

Dersom en går inn for en ordning med et rent valg av biskoper, bør det vurderes om det også bør få konsekvenser for hvem som har stemmerett ved valget av preses, jf. forslaget til regler om valg av biskop nedenfor.

Del 5: Konsekvenser av ordningene

5.1 Konsekvenser for kjønn og likestilling

I henhold til Kirkerådets *Strategiplan for likestilling mellom kjønn i Den norske kirke 2015–2023* skal konsekvenser for kjønn og likestilling vurderes i Kirkerådets utredninger og høringer. I dag er det et klart flertall av menn i bispekollegiet, med åtte av tolv biskoper.

Kirkerådet sendte våren 2015 en spørreundersøkelse til bispekandidater om erfaringer med å bli spurt om å være bispekandidat. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid med Bispemøtet.³¹ Bakgrunnen for prosjektet var at andelen kvinner i bispekollegiet på det aktuelle tidspunktet var lavere enn tidligere og at det hadde forekommet nominasjoner med bare én eller ingen kvinner.

Spørreundersøkelsen viste at kvinner svarer ja litt færre ganger enn menn og nei litt flere ganger. Det tydeligste skillet mellom kvinner og menn er at kvinner er mye mer opptatt av om de vil makte bispestillingen, om de har de rette personlige egenskapene og de kvalifikasjonene som skal til. Den helhetlige oppsummeringen av undersøkelsen viser også at ganske mange alt i alt er ganske godt fornøyd med nominasjonsprosessen. I undersøkelsen kom det frem at de som var blitt nominert vurderte prosessen som lærerik og innsiktsgivende. Både kvinner og menn er likevel opptatt av at prosessen oppleves unødig lang, krevende og slitsom. Flere reagerer negativt på sterk medieeksponering. Både kvinner og menn er også opptatt av hensynet til familien.

³¹ Kirkerådet har i brev 29. februar 2016 til Kulturdepartementet og Kirkens landsfond oppsummert resultatene av undersøkelsen.

Uavhengig av hva slags ordning en går inn for ved utpeking av biskoper, bør det vurderes om det kan treffes noen tiltak for å komme i møte de problemstillingene som går frem av undersøkelsen. Det kan vurderes om det bør etableres en løpende lederopptrening for proster og domproster, hvor også medietrening inngår.³² Dette kan begrunnes med et ønske om å videreutvikle dette ledernivået, da det vil være naturlig å rekruttere bispekandidater blant proster og domproster.

Etter gjeldende ordning *skal* bispedømmerådet nominere minst én av hvert kjønn.³³ Erfaringene viser at det ofte nomineres mange menn og færre kvinner. Det kan vurderes om kravet til gyldig nominasjonsvedtak skal forutsette at det nomineres minst to av hvert kjønn for å ivareta en kjønnsbalanse. En forutsetning ville i så fall være at det må nomineres minst fire kandidater. Spørsmålet må derfor ses i sammenheng med hvor mange kandidater som skal nomineres.

Dersom det etableres et særskilt tilsettingsorgan for biskoper, bør det regelfestes at valget til dette organet ivaretar hensynet til en kjønnsbalanse.

5.2 Økonomiske og administrative konsekvenser

En videreføring av dagens ordning med rådgivende avstemning og tilsetting i Kirkerådet vil i utgangspunktet ikke medføre økte økonomiske eller administrative konsekvenser.

En ordning med et særskilt tilsettingsorgan for biskoper vil medføre økte møteutgifter knyttet til det nye organet.

En ordning med rent bispevalg vil medføre noe større utgifter i forbindelse med opptelling, under den forutsetning at antallet stemmeberettigede øker som en følge av ordningen. Til gjengjeld vil bortfallet av biskopenes og bispedømmerådets uttalelser, samt Kirkerådets tilsettingsmøte, medføre reduksjoner. I tillegg vil kostnadene knyttet til Kirkerådets intervju av kandidatene falle bort. Dersom det fastsettes regler med krav om 50 prosents oppslutning, vil det kunne bli behov for en ekstra valgomgang.

En eventuell økning av antallet stemmeberettigede vil medføre noe ekstra arbeid med opptellingen av valget.

Dersom en går inn for en åremålsordning for preses vil en eventuell retrettordning medføre økte økonomiske konsekvenser som følge av preses' rett til en annen stilling.

³² Et eksempel fra en annen kirke på et slikt program er Den engelske kirke sitt prosjekt «Nurturing and Discerning Senior Leaders», som blant annet har som hensikt å sikre «a broad and appropriately equipped pool of candidates with the potential for wider leadership roles in the Church's ministry for the Kingdom of God in the nearer term and for the next generation» (rapport til Generalsynoden i July 2016, nr. GS 2026).

³³ For ordens skyld presiseres det her at man med kjønn legger til grunn det juridiske kjønn, jf. lov 17. juni 2016 nr. 46 om endring av juridisk kjønn § 6.

Del 6: Forslag til regler

6.1 Om forslagene til regler for de ulike ordningene

Kirkerådet har utarbeidet tre forslag til regler på bakgrunn av vurderingene ovenfor. Det er utarbeidet regler for en ordning med rent valg av biskoper, regler for tilsetting i et særskilt tilsettingsorgan og regler for tilsetting i Kirkerådet.

For ordens skyld presiseres det at Kirkerådet på nåværende tidspunkt ikke har tatt stilling til hvilken *ordning* det vil gå inn for, men avventer tilbakemeldingene fra høringen. I og med at dette er en høring på konkrete regelverk, har det likevel vært nødvendig å ta stilling til de ulike *elementene* i ordningene i de forskjellige regelforslagene. Som begrunnelse for de ulike regelforslagene vises det til drøftingen av de ulike elementene i høringsnotatets del 2–4 ovenfor.

6.2 Forslag til regler om nominasjon mv. ved valg av biskoper

§ 1. *Underretning om ledig bispestilling*

Kirkerådet skal ved ledighet i en bispestilling i Den norske kirke underrette vedkommende bispedømmeråd om at det skal nominere kandidater til ny biskop innen en frist fastsatt av Kirkerådet.

§ 2. *Bispedømmerådets nominasjon*

Bispedømmerådet skal innen den fastsatte fristen nominere fem til sju personer som bispedømmerådet anser som skikket til å bli tilsatt som ny biskop.

Bispedømmerådet skal før det gjør vedtak om nominasjon avholde et forberedende møte og på det grunnlag gi kandidater som vurderes nominert anledning til å uttale seg om de ønsker å motta nominasjon. Det er et vilkår at kandidatene oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest.

De enkelte medlemmer av bispedømmerådet skal, etter at rådslagning har funnet sted, avgi stemme på tre kandidater. De tre til fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Deretter kan det voteres over kandidater til ytterligere to plasser ved alminnelig flertall, plass for plass. Gyldig vedtak om nominasjon skal omfatte minst to av begge kjønn.

Dersom avstemningen ikke har ledet frem til gyldig vedtak, skal det foretas ny rådslagning og ny avstemning.

Biskopen er utelukket fra å delta i bispedømmerådets forberedende møte, rådslagning og stemmegivning. Vedtak kan ikke gjøres uten at samtlige av rådets øvrige medlemmer, eventuelt varamedlemmer, er til stede i møtet. Møtet holdes for lukkede dører. Rådslagningen er hemmelig. Nominasjonen, eventuelt vedtak om ikke å nominere, innføres i bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. De personer som blir nominert, nevnes i alfabetisk orden. Samtlige tilstedeværende medlemmer skal underskrive protokollen. Bispedømmerådet skal straks etter nominasjonen sende en utskrift av protokollen til Kirkerådet sammen med sentrale biografiske opplysninger om hver av de nominerte kandidatene.

§ 3. *Supplerende nominasjon*

Kirkerådet skal gi en frist for å stille alternative kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Minst 100 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater. Områder utenfor bispedømmet regnes i denne sammenheng som ett prosti.

Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater. Alternative kandidater må være forespurt og villige til å bli nominert.

Kirkerådet skal kontrollere at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.

§ 4. *Stemmerett*

Følgende grupper er stemmeberettigede:

- a) Menighetsrådsmedlemmer i vedkommende bispedømme.
Menighetsrådsmedlemmene i Døvekirken har stemmerett ved valg av biskop i Oslo bispedømme.
- b) Prester i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme
- c) Vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme
- d) Valgt ungdomsråd i vedkommende bispedømme
- e) Kirkemøtets medlemmer, herunder biskopene, samt prestenes varamedlemmer
- f) Representantene fra de tre teologiske fakulteter med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet
- g) Representantene fra Ungdommens kirkemøte med tale- og forslagsrett på Kirkemøtet
- h) Samisk kirkeråd har stemmerett ved bispevalg i Nord-Hålogaland, Sør-Hålogaland, Nidaros, Hamar og Oslo bispedømmer.

I tvilstilfeller treffes avgjørelse om stemmerett av Kirkerådet.

§ 5. *Valg av biskop*

Kirkerådet skal sende underretning om de som er nominert etter §§ 2 og 3 til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til den kandidat de anser som mest skikket til å bli valgt som biskop. Gyldig stemme skal inneholde kun ett navn. Det er også adgang til å stemme blankt.

Underretningen skal inneholde de nominertes navn i alfabetisk rekkefølge og sentrale biografiske opplysninger om hver av kandidatene. Kirkerådet skal opplyse om at nominasjonen er bindende for de stemmeberettigede.

§ 6. *Valgoppgjør og eventuell 2. valgomgang*

Kirkerådet skal foreta opptelling og valgoppgjør. Stemmer fra menighetsrådene skal i valgoppgjøret telle 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme skal telle 1/3, leke nasjonale stemmer skal telle 1/6 og geistlige nasjonale stemmer skal telle 1/6.

En kandidat som etter vektingen oppnår samlet stemmeandel over 50 prosent, vinner valget. Hvis ingen oppnår dette, går de to med størst stemmeandel etter vekting videre til 2. valgomgang. Kirkerådet skal da sende underretning om de to kandidater som har størst stemmeandel til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til den kandidat de anser som mest skikket til å bli valgt som biskop. Kirkerådet skal deretter foreta opptelling og valgoppgjør etter vekting i henhold til første ledd og erklære vinneren av valget.

§ 7. *Nominasjon og valg av preses i Bispemøtet*

Kirkerådet skal ved ledighet i stillingen som preses i Bispemøtet underrette Bispemøtet om at det innen en frist skal nominere inntil tre personer som Bispemøtet anser som skikket til å bli ny preses i Bispemøtet.

Kirkerådet skal oppfordre de stemmeberettigede tilsatte og menighetsrådene i Nidaros domprosti, samt alle stemmeberettigede på nasjonalt nivå, jf. § 3 bokstavene e) til g), til innen fastsatt frist å avgi stemme på den kandidat de anser som mest skikket til å bli valgt som preses i Bispemøtet. Stemmene skal ikke vektes.

Kirkerådet skal foreta valgoppgjør og erklære vinneren av valget.

§ 8. *Stadfestelse av valget*

Kirkerådet skal stadfeste valget av biskop og valget av preses i Bispemøtet samt inngå arbeidsavtale.

§ 9. *Ikrafttredelse og utfyllende bestemmelser*

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer.³⁴ Fra samme tid oppheves regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper.

Kirkerådet kan gi nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i dette regelverket.

³⁴ Et alternativ ville være å fastsette at reglene trer i kraft straks. Når det foreslås at Kirkerådet får bestemme når reglene skal tre i kraft, tas det høyde for at Kirkerådet kan fastsette at reglene trer i kraft fra og med en eventuell påbegynt tilsetningsprosess våren 2018 er fullført.

6.3 Forslag til regler om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper – særskilt tilsettingsorgan

§ 1. *Den norske kirkes tilsettingsråd for biskoper*

Den norske kirkes tilsettingsråd for biskoper (heretter tilsettingsrådet for biskoper) består av følgende medlemmer:

- a) Preses i Bispemøtet med visepreses som varamedlem.
- b) To medlemmer med personlige varamedlemmer valgt av og blant Kirkemøtets medlemmer i det første møtet i dets valgperiode. Medlemmene valgt av Kirkemøtet velges for hele valgperioden.
- c) To medlemmer med personlige varamedlemmer valgt av og blant bispedømmerådets medlemmer i det aktuelle bispedømmet, hvorav minst et medlem skal være lek. Biskopen er utelukket fra å bli valgt til rådet.

Kirkemøtet og bispedømmerådet skal tilstrebe kjønnsbalanse i sine valg av medlemmer til tilsettingsrådet for biskoper. Kirkerådets medlemmer er utelukket fra valg til tilsettingsrådet for biskoper etter første ledd bokstav b) og c).

Preses er leder av tilsettingsrådet for biskoper. Ved tilsetting av preses fungerer visepreses som leder av rådet.

En eller flere tilsatte i Kirkerådets sekretariat utfører sekretariatsfunksjoner for tilsettingsrådet for biskoper.

Forvaltningsloven og offentleglova gjelder for tilsettingsrådet for biskoper.

§ 2. *Underretning om ledig bispestilling*

Kirkerådet skal ved ledighet i en bispestilling i Den norske kirke underrette vedkommende bispedømmeråd om at det skal nominere kandidater til ny biskop innen en frist fastsatt av Kirkerådet.

§ 3. *Bispedømmerådets nominasjon*

Bispedømmerådet skal innen den fastsatte fristen nominere inntil fem personer som bispedømmerådet anser som skikket til å bli tilsatt som ny biskop.

Bispedømmerådet skal før det gjør vedtak om nominasjon avholde et forberedende møte og på det grunnlag gi kandidater som vurderes nominert anledning til å uttale seg om de ønsker å motta nominasjon. Det er et vilkår at kandidatene oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest.

De enkelte medlemmer av bispedømmerådet skal, etter at rådslagning har funnet sted, avgi stemme på tre kandidater. De fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Gyldig vedtak om nominasjon skal omfatte begge kjønn. Ved stemmelikhet for femte kandidat, avgjøres nominasjonen av denne kandidaten ved ny stemmegivning. Ved fortsatt stemmelikhet for femte kandidat foretas loddtrekning. Dersom det er avgitt stemme på til sammen tre eller fire kandidater blir kun disse nominert.

Dersom avstemningen ikke har ledet frem til gyldig vedtak, skal det foretas ny rådslagning og ny avstemning.

Biskopen er utelukket fra å delta i bispedømmerådets forberedende møte, rådslagning og stemmegivning. Vedtak kan ikke gjøres uten at samtlige av rådets øvrige medlemmer, eventuelt varamedlemmer, er til stede i møtet. Møtet holdes for lukkede dører. Rådslagningen er hemmelig. Nominasjonen, eventuelt vedtak om ikke å nominere, innføres i

bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. De personer som blir nominert, nevnes i alfabetisk orden. Samtlige tilstedeværende medlemmer skal underskrive protokollen. Bispedømmerådet skal straks etter nominasjonen sende en utskrift av protokollen til Kirkerådet sammen med sentrale biografiske opplysninger om hver av de nominerte kandidatene.

§ 4. *Supplerende nominasjon*

Kirkerådet skal gi en frist for å stille alternative kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Minst 100 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater.

Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater. Alternative kandidater må være forespurt og villige til å bli nominert.

Kirkerådet skal kontrollere at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.

§ 5. *Stemmerett*

Følgende er stemmeberettiget i avstemningen:

- a) menighetsrådene i vedkommende bispedømme,
- b) prester i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,
- c) vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,
- d) prostene i de øvrige bispedømmer,

I tvilstilfeller treffes avgjørelse om stemmerett av Kirkerådet.

§ 6. *Avstemning*

Kirkerådet skal sende underretning om de som er nominert etter §§ 3 og 4, til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til de tre personer som de anser mest skikket til å bli tilsatt som biskop. Gyldig stemme må inneholde inntil tre navn i prioritert rekkefølge. Det er også adgang til å stemme blankt.

Underretningen skal inneholde de nominertes navn i alfabetisk rekkefølge og sentrale biografiske opplysninger om hver av kandidatene. Kirkerådet skal opplyse om at nominasjonen er bindende for de stemmeberettigede.

§ 7. *Avstemning i menighetsrådet*

Menighetsrådets avstemning treffes med alminnelig flertall av de stemmene som avgis, der det først voteres over hvem som skal føres opp som nr. 1, dernest voteres over hvem som skal føres opp som nr. 2 og til sist voteres over hvem som skal føres opp som nr. 3.

Menighetsrådet skal holde ny stemmegivning hvis ingen ved første stemmegivning får flertall av de stemmer som er avgitt. Ved denne regnes den for valgt som har fått flest stemmer. Det kan før ny stemmegivning gjøres vedtak om at det bare skal stemmes på to eller flere av dem som ved første stemmegivning har fått det høyeste stemmetall. Avgjørelsen treffes ved loddtrekning dersom valget fremdeles er uavgjort på grunn av stemmelikhet.

Det kan kreves skriftlig avstemning, jf. regler 15. november 1996 nr. 1452 om formene for menighetsrådets og kirkelig fellestråds virksomhet § 7 nr. 5.

Resultatet av avstemningen med opplysning om stemmetall eller i tilfelle vedtak om at erklæring ikke blir avgitt, skal føres inn i møteboken. Menighetsrådet skal sende bekreftet utskrift av møteboken til Kirkerådet innen utløpet av den frist som Kirkerådet har fastsatt.

Stemmeavgivningen i menighetsrådet er hemmelig. Prester, kateketer, diakoner og kantorer som er stemmeberettiget etter § 4, skal ikke delta i menighetsrådets behandling av saken.

§ 8. Valgoppgjør og offentliggjøring av stemmetall

Kirkerådet skal foreta opptelling og valgoppgjør. Stemmer fra menighetsrådene skal i valgoppgjøret telle 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme skal telle 1/3 og nasjonale stemmer skal telle 1/3.

Førstestemmer skal gis vektning lik 1, andrestemmer lik 2/3 og tredjestemmer lik 1/3.

Kirkerådet skal uten ugrunnet opphold offentliggjøre utfallet av den rådgivende avstemningen når valgoppgjøret er ferdig.

§ 9. Uttalelser

Kirkerådet skal sende melding om utfallet av avstemningen samtidig til det aktuelle bispedømmerådet og biskopene med anmodning om innen den frist Kirkerådet fastsetter, å uttale seg om hvem av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer, de anser mest skikket til å bli tilsatt. Uttalelsene skal ikke begrunnes.

§ 10. Tilsetting av biskop

Tilsettingsrådet for biskoper skal tilsette en av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer. Ved tilsetting kreves alminnelig flertall.

§ 11. Nominasjon mv. og tilsetting av preses i Bispemøtet

Kirkerådet skal ved ledighet i stillingen som preses i Bispemøtet underrette Bispemøtet om at det innen en frist fastsatt av Kirkerådet skal nominere inntil tre personer som Bispemøtet anser som skikket til å bli ny preses i Bispemøtet.

Kirkerådet skal oppfordre de stemmeberettigede tilsatte og menighetsrådene i Nidaros domprosti, samt alle bispedømmerådene til innen en fastsatt frist å avgi stemme på de nominerte i prioritert rekkefølge. Prioriteringene skal ikke begrunnes.

På bakgrunn av avstemningen skal Bispemøtet foreta en prioritering av de nominerte. Prioriteringen oversendes tilsettingsrådet for biskoper innen en frist fastsatt av Kirkerådet. Prioriteringen skal ikke begrunnes.

Tilsettingsrådet for biskoper skal tilsette en av de tre kandidatene. Ved tilsetting kreves alminnelig flertall.

§ 12. Ikraftredelse og utfyllende bestemmelser

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer. Fra samme tid oppheves regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper.

Kirkerådet kan gi nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i dette regelverket.

6.4 Forslag til regler om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper – Kirkerådet som tilsettingsorgan

§ 1. *Underretning om ledig bispestilling*

Kirkerådet skal ved ledighet i en bispestilling i Den norske kirke underrette vedkommende bispedømmeråd om at det skal nominere kandidater til ny biskop innen en frist fastsatt av Kirkerådet.

§ 2. *Bispedømmerådets nominasjon*

Bispedømmerådet skal innen den fastsatte fristen nominere inntil fem personer som bispedømmerådet anser som skikket til å bli tilsatt som ny biskop.

Bispedømmerådet skal før det gjør vedtak om nominasjon avholde et forberedende møte og på det grunnlag gi kandidater som vurderes nominert anledning til å uttale seg om de ønsker å motta nominasjon. Det er et vilkår at kandidatene oppfyller kvalifikasjonskravene for tilsetting som menighetsprest.

De enkelte medlemmer av bispedømmerådet skal, etter at rådslagning har funnet sted, avgi stemme på tre kandidater. De fem kandidatene som har fått flest stemmer, er nominert. Gyldig vedtak om nominasjon skal omfatte begge kjønn. Ved stemmelikhet for femte kandidat, avgjøres nominasjonen av denne kandidaten ved ny stemmegivning. Ved fortsatt stemmelikhet for femte kandidat foretas loddtrekning. Dersom det er avgitt stemme på til sammen tre eller fire kandidater blir kun disse nominert.

Dersom avstemningen ikke har ledet frem til gyldig vedtak, skal bispedømmerådet foreta ny rådslagning og ny avstemning.

Biskopen er utelukket fra å delta i bispedømmerådets forberedende møte, rådslagning og stemmegivning. Vedtak kan ikke gjøres uten at samtlige av rådets øvrige medlemmer, eventuelt varamedlemmer, er til stede i møtet. Møtet holdes for lukkede dører. Rådslagningen er hemmelig. Nominasjonen, eventuelt vedtak om ikke å nominere, innføres i bispedømmerådets forhandlingsprotokoll. De personer som blir nominert, nevnes i alfabetisk orden. Samtlige tilstedeværende medlemmer skal underskrive protokollen. Bispedømmerådet skal straks etter nominasjonen sende en utskrift av protokollen til Kirkerådet sammen med sentrale biografiske opplysninger om hver av de nominerte kandidatene.

§ 3. *Supplerende nominasjon*

Kirkerådet skal gi en frist for å stille alternative kandidater til bispedømmerådets nominasjon. Minst 100 stemmeberettigede fra minimum tre forskjellige prostier, kan gå sammen om å stille kandidater.

Menighetsrådsmedlemmer inngår enkeltvis i antallet stemmeberettigede som kan stille kandidater. Alternative kandidater må være forespurt og villige til å bli nominert.

Kirkerådet skal kontrollere at reglene for supplerende nominasjon er fulgt og at kandidatene oppfyller de formelle kvalifikasjonskravene.

§ 4. *Stemmerett*

Følgende er stemmeberettiget i avstemningen:

- a) menighetsrådene i vedkommende bispedømme,
- b) prester i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,

- c) vigslede kateketer, diakoner og kantorer i ordnet kirkelig stilling i vedkommende bispedømme,
 - d) prostene i de øvrige bispedømmer,
- I tvilstilfeller treffes avgjørelse om stemmerett av Kirkerådet.

§ 5. Avstemning

Kirkerådet skal sende underretning om de som er nominert etter §§ 2 og 3, til de stemmeberettigede med oppfordring om innen en frist å gi stemme til de tre personer som de anser mest skikket til å bli tilsatt som biskop. Gyldig stemme må inneholde inntil tre navn i prioritert rekkefølge. Det er også adgang til å stemme blankt.

Underretningen skal inneholde de nominertes navn i alfabetisk rekkefølge og sentrale biografiske opplysninger om hver av kandidatene. Kirkerådet skal opplyse om at nominasjonen er bindende for de stemmeberettigede.

§ 6. Avstemning i menighetsrådet

Menighetsrådets avstemning treffes med alminnelig flertall av de stemmene som avgis, der det først voteres over hvem som skal føres opp som nr. 1, dernest voteres over hvem som skal føres opp som nr. 2 og til sist voteres over hvem som skal føres opp som nr. 3.

Menighetsrådet skal holde ny stemmegivning hvis ingen ved første stemmegivning får flertall av de stemmer som er avgitt. Ved denne regnes den for valgt som har fått flest stemmer. Det kan før ny stemmegivning gjøres vedtak om at det bare skal stemmes på to eller flere av dem som ved første stemmegivning har fått det høyeste stemmetall. Avgjørelsen treffes ved loddtrekning dersom valget fremdeles er uavgjort på grunn av stemmelikhet.

Det kan kreves skriftlig avstemning, jf. regler 15. november 1996 nr. 1452 om formene for menighetsrådets og kirkelig fellestråds virksomhet § 7 nr. 5.

Resultatet av avstemningen med opplysning om stemmetall eller i tilfelle vedtak om at erklæring ikke blir avgitt, skal føres inn i møteboken. Menighetsrådet skal sende bekreftet utskrift av møteboken til Kirkerådet innen utløpet av den frist som Kirkerådet har fastsatt.

Stemmegivningen i menighetsrådet er hemmelig. Prester, kateketer, diakoner og kantorer som er stemmeberettiget etter § 4, skal ikke delta i menighetsrådets behandling av saken.

§ 7. Valgoppgjør og offentliggjøring av stemmetall

Kirkerådet skal foreta opptelling og valgoppgjør. Stemmer fra menighetsrådene skal i valgoppgjøret telle 1/3, prester og andre i vigslede stillinger i det aktuelle bispedømme skal telle 1/3 og nasjonale stemmer skal telle 1/3.

Førstestemmer skal gis vektning lik 1, andrestemmer lik 2/3 og tredjestemmer lik 1/3.

Kirkerådet skal uten ugrunnet opphold offentliggjøre utfallet av den rådgivende avstemningen når valgoppgjøret er ferdig.

§ 9. Uttalelser

Kirkerådet skal sende melding om utfallet av avstemningen samtidig til det aktuelle bispedømmerådet og biskopene med anmodning om innen den frist Kirkerådet fastsetter, å uttale seg om hvem av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer, de anser mest skikket til å bli tilsatt. Uttalelsene skal ikke begrunnes.

§ 9. *Tilsetting av biskop*

Kirkerådet skal tilsette en av de tre kandidatene som totalt har fått flest stemmer. Ved tilsetting kreves alminnelig flertall.

§ 10. *Nominasjon mv. og tilsetting av preses i Bispemøtet*

Kirkerådet skal ved ledighet i stillingen som preses i Bispemøtet underrette Bispemøtet om at det innen en frist fastsatt av Kirkerådet skal nominere inntil tre personer som Bispemøtet anser som skikket til å bli ny preses i Bispemøtet.

Kirkerådet skal oppfordre de stemmeberettigede tilsatte og menighetsrådene i Nidaros domprosti, samt alle bispedømmerådene til innen en fastsatt frist å avgi stemme på de nominerte i prioritert rekkefølge. Prioriteringene skal ikke begrunnes.

På bakgrunn av avstemningen skal Bispemøtet foreta en prioritering av de nominerte. Prioriteringen oversendes Kirkerådet innen en frist fastsatt av Kirkerådet. Prioriteringen skal ikke begrunnes.

Kirkerådet skal tilsette en av de tre kandidatene. Ved tilsetting kreves alminnelig flertall.

§ 11. *Ikrafttredelse og utfyllende bestemmelser*

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer. Fra samme tid oppheves regler 17. april 2012 nr. 722 om nominasjon mv. ved tilsetting av biskoper.

Kirkerådet kan gi nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i dette regelverket.